

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra Psychologie

Bakalářská práce

**Problematika konstrukce etnické identity na příkladu
Turků v Německu**

Kristina Bredárová

© 2012 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra psychologie

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Bredárová Kristina

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Problematika konstrukce etnické identity na příkladu Turků v Německu

Anglický název

Issues of ethnic identity construction as an example of Turks in Germany

Cíle práce

Bakalářská práce se zabývá problematikou konstrukce etnické identity. Cílem je analyzování výsledků rozhovorů s třetí generací Turků žijících v Německu. Výzkum se soustředí primárně na subjektivní vnímání a uchopení etnické identity vybraných informátorů a dále na faktory, které jejich identifikaci ovlivňují. Stěžejní je tedy otázka, zda se zástupci třetí generace ztotožňují s tureckou nebo německou identitou či se jedná o identitu na pomezí.

Metodika

Metodika v teoretické části probíhala vyhledáváním a následným studiem odborných publikací, týkajících se dané problematiky. Praktická část zahrnuje výzkum, který se skládá z narativní části a polostrukturovaného interview. Na základě výsledků empirického šetření budou formulovány výsledky bakalářské práce.

Harmonogram zpracování

prosinec 2011 - konkurz

prosinec 2011 - vyhledání a studium vhodné literatury

leden/únor 2012 - zpracování teoretické části

únor/březen 2012 - praktická část, rozhovory a jejich transkripce

březen 2012 - analýza rozhovorů, dokončení BP

Rozsah textové části

30-40 stran

Klíčová slova

Identita, Etnicita, Migrace, Emigrace, Přistěhovalectví, Multikulturalismus, Postoje, Stereotypy, Národ, Asimilace, Turci, Německo, generace

Doporučené zdroje informací

- KING, Russel. Atlas lidské migrace. 1.vyd. Praha : Mladá fronta, 2008. 192 s. ISBN 978-80-204-1706-0.
- PETRUČIOVÁ, Jelena. Multikulturalismus, Kultura, Identita. první. Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě, 2005. 66 s. ISBN 80-7368-083-1
- IZEDBEGOVIĆ, Alija A.. Islám mezi Východem a Západem. Praha: TWRA, 1997. 341 s. ISBN 80-902419-0-5.
- ASSMANN, Jan. Kultura a paměť: : písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku. vyd.1. Praha: PROSTOR, 2001. 317 s. ISBN 80-7260-051-6.
- ŠATAVA, Leoš. Národ, národnost, menšiny a rasismus. 1.vyd. Praha: Zelezný, 1994. 385 s. ISBN 80-7116-375-9.
- OSWALD, Ingrid. Migrationssoziologie. UVK: Constance, 2007. ISBN ISBN 978-3-8252-2901-6.
- ČANĚK, David. Národ, národnost, menšiny a rasismus. Praha: pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. 96 s. ISBN 80-85241-94-3.
- GABAL, Ivan. Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace. Praha: G plus G, 1990. 341 s. ISBN ISBN 80-86103-23-4.
- TAYLOR, Charles. Multikulturalismus: zkoumání politiky uznání. Vyd.1. Praha: Filosofia, 2001. 183 s. ISBN ISBN 80-7007-161-3.
- ŠATAVA, Leoš. Jazyk a identita etnických menšin: Možnosti zachování a revitalizace. 2.vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. 215 s. ISBN 978-80-86429-83-0.
- ERIKSEN, Thomas. Antropologie multikulturních společností. Praha: Tritlon, 2007. 268 s ISBN 978-80-7254-925-2.

Vedoucí práce

Kreisslová Sandra, Mgr., Ph.D.

Termín odevzdání

březen 2012

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.

Děkan fakulty

V Praze dne 27.3.2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „*Konstrukce etnické identity na příkladu Turků v Německu*“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autora uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 3. 2012

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí své práce Mgr. Sandře Kreisslové, Ph.D za odborné vedení, cenné informace a trpělivost. Dále bych chtěla poděkovat Danielu Fortovi za jeho čas, pomoc a neocenitelnou podporu.

Problematika konstrukce etnické identity na příkladu Turků v Německu

---

The issues of ethnic identity construction as an example of Turks in Germany

Souhrn

Práce se zabývá problematikou konstrukce etnické identity u třetí generace Turků žijící na území Německa. Cílem práce je získání výpovědí, ve kterých oslovení informátoři reflektují své subjektivní ztotožnění se s určitou skupinou. Předmětem zájmu je odpověď na otázku, zda se informátoři identifikují jako Turci, či jako Němci, a jaké faktory je při tomto výběru ovlivňují. Tzn., jakou roli při konstrukci jejich etnické identity hraje jazyk, náboženství, teritorium, tradice a kultura. Bakalářská práce tak podává odpověď na to, zda se vybraní informátoři identifikují s „turectvím“ nebo „němectvím“, či se jedná o identitu na pomezí a proč se rozhodli tu či onu identitu volit. Jaké mají vztahy s teritoriem a jak se cítí v majoritní společnosti. Výzkum probíhal kvalitativním způsobem, prostřednictvím narativních a polostrukturovaných interview.

Summary

The work deals with the construction of the ethnic identity of the third generation Turks living in Germany. The aim is to obtain acquisitions, in which addressed informants reflect their subjective identification with a group. The object of interest is the answer to the question, if the narrators identify themselves as Turks or as Germans and which factors influence their choice in this. That means, which role play language, religion, territory, tradition and culture in the construction of their ethnic identity. This bachelor work provides the answer to whether selected informants identify themselves with their "turkishness" or "germanness" or if it is a border identity and why they chose one or the other identity. What are their relations with the territory and how they feel in the majority society. The research was conducted in a qualitative way, through narrative and semi-structured interviews.

Klíčová slova: Identita, etnicita, kolektivní identita, jazyk, asimilace, migrace, multikulturalismus, stereotypy, postoje, Turci, Německo.

Keywords: Identity, ethnicity, collective identity, language, assimilation, migration, multiculturalism, stereotypes, attitudes, Turks, Germany.

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Cíl práce a metodika	9
3. Teoretická východiska	12
3.1. Literární rešerše.....	12
3.2. Historický exkurz k dějinám turecké menšiny v Německu	13
3.3. Etnicita jako druh kolektivní identity.....	15
3.3.1. Stereotypy a postoje	17
3.3.2. Migrace.....	18
3.3.3. Multikulturalismus	18
4. Vlastní práce	19
4.1. Jazyk aneb co je moje mateřština?	19
4.2. Etnická identita.....	22
4.3. Osobní vztah k teritoriu a stereotypy	26
4.4. Náboženství.....	32
4.5. Tradice a historické povědomí	37
5. Zhodnocení výsledků.....	41
6. Závěr	43
7. Seznam použitých zdrojů.....	44
7.1. Literatura	44
7.2. Internetové zdroje.....	46

1. Úvod

Otázka etnických menšin je v dnešní době velmi aktuální. Souvisí s politickými, etickými, morálními i náboženskými problémy dnešní doby. Rozdílné kulturní pozadí, vnímání světa, jiné sociální návyky a mnoho dalších aspektů vytváří někdy až hlubokou propast mezi různými etniky či národy. Dále to jsou stereotypní obrazy dávno vytvořené a předávané generačně, kterými si vytváříme postoje k „těm druhým“. Také bývá zvykem na základě jednotlivce hodnotit celou skupinu, do které patří. A jelikož jsou stereotypní představy o „těch druhých“ často negativní a jen pozvolna se mění, zbavují se některé etnické skupiny špatných konotací velice těžko.

Výše vyjmenované skutečnosti jsou nejčastějšími faktory, které ovlivňují vytváření názorů a postojů k menšinám. V dnešní době, to jsou hlavně média, která nám takové obrazy podsouvají. Je to ta nejjednodušší a nejrychlejší cesta, jak si vytvořit názory a postoje. Není nutné nikoho poznávat, nic objevovat, stačí poslouchat. Po 11. září roku 2001 se radikálně změnil přístup veřejnosti k zemím blízkého východu, vyznávající islám. Snědí muži v palestínách nebo turbanech s typickými vousy se stali obrazem zla dnešní doby. Lidé se často bojí být v jejich blízkosti či s nimi sdílet jeden prostor, ať už v letadle nebo třeba v restauraci. Je důležité si ovšem uvědomit, že ne všichni muslimové jsou fundamentalisté a hlavně, že ne každý Turek je muslim.

Vzájemné soužití minority a majority ale není jen o prohlubování rozdílů, ale naopak i o vzájemném ovlivňování jak v pozitivním, tak negativním slova smyslu. U minoritních skupin, jež delší dobu žijí v jinoetnickém prostředí, je pak možné pozorovat asimilační a integrační tendence či naopak asimilační rezistenci vůči majoritnímu etniku. Předložená bakalářská práce sleduje na příkladu minoritní skupiny Turků, žijících v německém prostředí, subjektivní pohled zástupců této skupiny na možnosti integrace a identifikace s „němectvím“.

2. Cíl práce a metodika

Cílem práce je zjištění, zda se narátoři¹ z třetí generace Turků v Německu identifikují jako Turci nebo jako Němci. Dále se práce zabývá faktory, kterými jsou narátoři při identifikaci s danou skupinou ovlivňováni. Tzn., jakou roli při konstrukci jejich etnické identity hraje jazyk, náboženství, teritorium, tradice a kultura. Bakalářská práce tak podává odpověď na to, zda se vybraní informátoři identifikují s „turectvím“ nebo „němectvím“, či se jedná o identitu na pomezí a proč se rozhodli tu či onu identitu volit.

K odpovědi na výzkumnou otázku byly využity kvalitativní výzkumné metody. Kvalitativní výzkum je nečíselné šetření, jehož cílem je vytvoření nových hypotéz a teorií (Disman, 1993, s. 285 – 286). Předností kvalitativního výzkumu je, že výzkumník může reagovat na místní situace a podmínky. Jeho prostřednictvím získáváme podrobný popis zkoumaného jedince, skupiny, události či fenoménu. Zápolem však je, že získaná znalost nemusí být zobecnitelná na celou populaci a do jiného prostředí. Sběr dat a jejich interpretace jsou časově náročnější než ve výzkumu kvantitativním. Výsledky jsou také snadněji ovlivněny osobností zkoumajícího (Hendl, 2005, s. 51 – 52).

Prvním krokem při zpracování bakalářské práce bylo pochopení a uvědomění si základních teoretických východisek a historie týkající se zkoumané skupiny. Tyto informace byly zjišťovány především z odborných publikací a internetových zdrojů. Především u materiálů publikovaných na internetu může být nevýhodou nespolehlivost či zkreslenost dat. Proto je důležité pracovat s širším okruhem dat a navzájem je porovnávat. Následná analýza dokumentů je sice zdlouhavá, ale po důkladné selekci materiálů již byla zpracovávána pouze věrohodná data a bylo možné dospět k historickému přehledu, který je žádaný. Nepříznivý faktor byl jistě v jazykové bariéře, která dělala práci zdlouhavou a obtížnější, neboť většina kvalitních informací byla převážně v cizím jazyce.

Dalším krokem byl výběr potenciálních informátorů. Skupina informátorů se skládala z vysokoškolsky vzdělaných mladých lidí. Získaná interview byla o to hlubší a zajímavější, když byly pokládány otázky, o kterých již narátor přemýšlel, má na ně názor nebo o nich dokonce již odborně diskutoval. Mnoho informátorů se účastnilo různých předešlých výzkumů, někteří se podíleli na odborných dokumentárních filmech.

---

¹ V práci bude užíváno slova narátor či informátor. Toto označení se využívá v kvalitativním výzkumu. Ve výzkumu kvantitativním by bylo užito označení respondent nebo dotazovaný.

Bylo žádané, aby se zkoumaná skupina skládala z mužů i žen. Turecká společnost funguje s velkým důrazem na náboženství a tradice a tato vazba se může projevat i u turecké minority v Německu. Z tohoto důvodu bylo důležité zjistit, zda mají muži a ženy odlišné zkušenosti, jestli je zde evidentní ovlivnění kulturou nebo zda má například některá skupina svá tabu.

Po zpracování informací následovala příprava výzkumu. Jako výzkumná technika sběru dat byla vybrána kombinace narativního a polostrukturovaného interview. Při narativním rozhovoru informátor sdělí mnoho informací sám od sebe, často bez intervence tazatele, což může přinést mnoho důležitých poznatků a především ukázat, co bylo pro narátora prioritně důležité sdělit. Z tónu, mimiky a gestikulace může narátor naznačovat nové zajímavosti, na které se při následujícím polostrukturovaném interview může navázat a pobídnout k širšímu objasnění. Narativní část nepřinesla žádné negativa, byla velmi přínosná.

Po narativní části přišlo na řadu polostrukturované interview, kdy byla snaha objasnit skutečnosti týkající se přímo výzkumné otázky, popřípadě dát informátorovi prostor k dalším vysvětlení a objasnění jeho výpovědi. Pro účely polostrukturovaného interview byly připraveny okruhy témat a v každém okruhu stěžejní otázky. Při natáčení interview byla navozena příjemná atmosféra bez nátlaku, aby narátor neměl zábrany při sdělování odpovědí. Informátoři překvapili znalostí problematiky a nepotvrdili obavy z neochoty odpovídat na otázky. Důležité je mít na paměti, že tazatel nesmí ovlivňovat informátora ani projevat subjektivní postoje (Hendl, 2005, s. 164 – 168).

Výzkumu se účastnilo deset informátorů. Po každém provedeném narativním a polostrukturovaném interview byl proveden jeho následný přepis a analýza. Rozhovory byly vedeny v německém jazyce a po transkripci převedeny do českého jazyka. Přímou v textu je uvedena česká verze výpovědi, v poznámce pod čarou se nachází originál. S jazykem a transkripcí napomáhal informátor narozený v Německu, který zná dobře zkoumanou problematiku a německý jazyk je jeho rodný. Následující tabulka předkládá základní údaje o informátorech.

Tabulka 1 Pasportizační údaje

Označení informátora v textu	Pohlaví	Místo narození	Rok narození	Bydliště	Vzdělání	Stav
A	Muž	Mnichov	1988	Mnichov	student VŠ	svobodný
E	Muž	Mnichov	1989	Mnichov	student VŠ	svobodný
O	Žena	Berlín	1989	Berlín	student VŠ	vdaná
K	Žena	Weißenburg/Bay	1988	Berlín	student VŠ	svobodný
M	Žena	Weißenburg/Bay	1988	Berlín	student VŠ	svobodný
B	Muž	Berlín	1987	Berlín	student VŠ	svobodný
N	Muž	Berlín	1989	Mnichov	student VŠ	svobodný
H	Žena	Mnichov	1990	Mnichov	student VŠ	vdaná
Z	Žena	Mannheim	1987	Mannheim	student VŠ	svobodný
T	Žena	Mannheim	1987	Mannheim	student VŠ	svobodný

Zdroj: Tabulka byla vytvořena autorem práce

3. Teoretická východiska

3.1. Literární rešerše

Turecké minoritě v Německu a její problematice se věnuje velký počet publikací. Autor Özdemir v knize *Currywurst und Döner Integration in Deutschland* (1999) mapuje integraci Turků v Německu od vzniku SRN v roce 1949. V knize zachází i do minulosti, až k Výmarské republice. Stěžejním tématem jeho knihy je politika. Nezabývá se kulturou, právem na azyl či státní příslušností. Stejně tak vynechává další důležitý aspekt ovlivňující integrace, a to islám.

Německý autor Schiffauer v knize *Werner: Die Gottesmänner. Türkische Islamisten in Deutschland. Eine Studie zur Herstellung religiöser Evidenz* píše o radikální skupině tureckých muslimů v Německu. Konkrétně rozebírá Kaplanovu společnost. Provedl výzkum a navštívil členy této skupiny v Augsburgu a na jeho základě ukazuje a rozebírá základní charakteristické prvky a dějiny. Fundamentalisty neprezentuje pouze z negativního hlediska, ale poukazuje na jejich snahu najít smysl života a orientaci v nepřehledném světě. Rozebírá, jak islamisté přemýšlejí a jaké zastávají organizace.

Jan Möller píše o problematice integrace Turků v Německu a o vzájemném soužití. Ve své publikaci *Türken in Deutschland - Eine Parallelgesellschaft?* zjišťuje, zda vůbec může dojít k integraci tak velké skupiny. Vrací se do minulosti a hodnotí výsledky již integrace proběhlé. Pojmenovává Německou a Tureckou skupinu jako „dvě paralelní společnosti“. Řeší, zda vliv médií může ovlivňovat možnost integrace a vyvářet stereotypy. Po stručném přehledu historického vývoje turecké migrace v Německu analyzuje životní prostředí a zkušenosti Turků v Německu. Analýza vychází z provedeného empirického šetření. Klade důraz na pochopení náboženství a tradic, které podle něj mohou způsobovat překážky v procesu integrace. Na základě výzkumů uvádí, že třetí generace nemá problém se soužitím ani integrací.

Přímo tématu nalézání identity se věnuje film natočený třetí generací Turků v Německu, *Alemanya*. Film mapuje život jedné turecké rodiny žijící v Německu. První generace přišla v druhé vlně nabírání „gastarbeiterů“². Při možnosti spojování rodin se nakonec přistěhovala i manželka se čtyřmi dětmi. Páté dítě se již narodilo v Německu.

---

² „Gastarbeiter“ je v Německu užívané označení pro občana jiného státu, který po delší dobu pracuje v hospodářsky vyspělejší zemi.

Film zobrazuje všechna stigmata, jako špatná znalost turečtiny u pátého dítěte nebo volbu německých partnerů. První generace získává německý pas a stávají se Němci. Zástupkyně třetí generace zjistí, že má nemanželské dítě s Angličanem. Nejstarší člen rodiny o tom ví, ovšem neodsuzuje tuto skutečnost jako zástupkyně generace druhé, tj. mladší. Nejmladší člen rodiny, šestileté dítě, mající otce Turka a matku Němku, se potýká ve škole s problémy a hledá vlastní identitu. Na prázdniny se celá rodina vrací do Turecka. Nejmladší zástupce druhé generace nedokáže jíst turecké jídlo a má problém se v turečtině domluvit. Ve filmu se objevuje i scéna, věnující se stereotypům a zobrazení typických Němců či Turků. Neopomíná ani náboženství a rozdíly mezi muslimy a křesťany. V poslední scéně přichází odpověď na otázku, co my Turci narozeni v Německu vlastně jsme? Ve filmu na tuto otázku odpovídají tak, že Turci v Německu jsou sumou toho, co si sebou přinesli a co získali. Je to vše co mají tureckého v sobě, co vidí kolem sebe, vše německé co se naučili a co umí. *„Jsme tohle všechno, to jsme my. Ale hlavně, jsme lidi.“*

3.2. Historický exkurz k dějinám turecké menšiny v Německu

Turci jsou jednou z nejpočetnějších minorit v Německu. Jejich migrace do Německa probíhala především během „hospodářského zázraku“ v letech 1960 a 1970. Západní Německo potřebovalo pracovní síly pro německý průmysl a využilo levné pracovníky z Turecka. *„Nejprve byli takovýto pracovníci cyklicky obměňováni, později jejich najímání nebylo časově omezeno. Tato situace se zdála výhodná nejen pro Německo ale i pro Turecko, které potřebovalo snížit domácí nezaměstnanost a očekávalo přísun peněz. Poté, co krize v roce 1973 donutila Německo rekrutování ukončit, příliv tureckých občanů pokračoval díky slučování rodin, jež bylo povoleno v roce 1974.“* (Hesová, 2005)

Během sjednocování rodin docházelo k získávání pracovního povolení jak pro manželky pracujících, tak i pro jejich děti. Pro manželky se pracovní povolení udělovalo po čtyřech, dětem se udělovalo po dvou letech. Nejdříve měli turečtí migrující pracovníci možnost v Německu zůstat, vrátit se do vlasti, nebo zase zpět do Německa. Později museli učinit volbu, zda zůstat po delší čas ve Spolkové republice Německo nebo odjet do Turecka. Došlo také ke změnám v pracovní politice a Němci už neměli takový zájem o nekvalifikovanou, leč levnou pracovní sílu a dávali přednost kvalifikovaným pracovníkům. Někteří turečtí přistěhovalci měli zájem o návrat do rodné země a vydělané úspory dobře investovat, ovšem tato představa byla pro realizaci velmi těžce

uskutečnitelná. Při delším pobytu tureckých přistěhovalců v Německu bylo naprosto jasné, že za nimi přijdou i jejich rodiny. „Zpočátku přišlo do Německa 200 000 členů rodin ročně. 28. listopadu 1983 byl přijat na sněmu zákon o poskytnutí finanční výpomoci, která by usnadnila turecké minoritě návrat do své vlasti. Tento zákon byl přijat nejen z ekonomických důvodů, ale také proto, že turecké menšině byla odepřena možnost zapojit se do křesťansky řazených západoevropských zemí.“ (Bundeszentrale für politische Bildung, 2009)

Takzvaná druhá generace byly děti prvních „gastarbeiterů“, které se v Německu narodily, nebo se za rodiči přistěhovaly. Dnes dorůstá generace třetí, která se jen stěží dá označit za přistěhovalou. Ovšem i po ukončení německé náborové politiky značná část Turků v Německu zůstala. Hlavním důvodem byla tehdejší nepříznivá ekonomická situace v Turecku. „Jestli se první generace ještě chystala vrátit, z dnešních Turků s tím 83 % nepočítá a 62 % z 132 000 berlínských Turků má v plánu požádat o německé občanství.“ (Hesová, 2005)

Turci se vyznačují soudržností, která se projevuje na jejich životním stylu. Mohou tedy navenek působit jako konzervativní skupina silně ovlivněná náboženstvím. Svými uzavřenými komunitami mohou dávat najevo nechuť přizpůsobit se německé společnosti. Do roku 1973 byli Turci v Německu vnímáni jako homogenní skupina. Odlišnost tureckého života v Německu proniká jen velmi pomalu do povědomí německé společnosti. Rovněž od počátku existují etnické a náboženské rozdíly mezi přistěhovalci. Kromě Turků je zde i velký počet Kurdů. Vzhledem k politické činnosti bylo v Německu napětí mezi kurdskou menšinou a jinými přistěhovalckými skupinami. „Kurdové jsou po Turcích druhou největší etnickou skupinou z Turecka, ale přicházejí také z Íránu, Iráku, Sýrie a Libanonu. Jejich celkový počet se odhaduje podle jedné kurdské organizace od 400 000 do 500 000, přičemž asi 90 % přišlo právě z Turecka. Počet kurdských žadatelů o azyl se odhaduje na 30 000 až 40 000. Podobně s ohledem na náboženství nejsou přistěhovalci z Turecka homogenní skupinou. Odhaduje se, že 98 % vyznává islám, který představuje převážně sunnitskou víru. Téměř třetina jsou alavité, kteří se liší s ohledem na životní styl a náboženské vykonávání, které se liší od sunnitského. Obecně lze říci, že v Německu žije 47 různých etnických, převážně náboženských skupin z Turecka. Příslušnost k národu je v Německu vnímána jako jeho součást. Koncept občanství je založen na německém původu a akceptování jsou pouze etničtí Němci.“ (Bundeszentrale für politische Bildung, 2009)

V Německu tvořili turečtí občané v roce 2004 až 26% všech registrovaných cizinců. Svým počtem 1,7 milionu byli nejpočetnější národnostní menšinou v Německu. V roce 2005 se k tureckému původu hlásilo 840 000 německých občanů. V Německu je podle současných odhadů asi 4 miliony lidí tureckého původu. (Bundeszentrale für politische Bildung, 2009)

3. 3. Etnicita jako druh kolektivní identity

Základní termín, který bude v rámci bakalářské práce užíván, je pojem etnické identity. Etnickou identitu zde chápeme z pozice sociálního konstruktivismu (Berger, Luckman, 1999, s. 170 — 176), tedy jako jedinci neustále konstruovanou a rekonstruovanou dichotomií mezi „my“ a „oni“. *„Identita je jev, který je výslednicí dialektiky vztahu mezi jedincem a společností.“* (Berger, Luckam, 1999, s. 171) *„Je tedy přímo ovlivněna působením aspektů a prostředí na jedince, není věcí jasného určení, během života se brousí.“* (Jana Petrucijová, 2005, s. 24)

Sebepojetí podle H. Tajfela a J. C. Turnera se skládá jak z osobní identity, tak z identity sociální. Osobní identitu můžeme vyjádřit charakteristikami svých vlastností, sociální identitu pak charakteristikou pozice či role v sociální realitě. *„Teorie sociální identity předpokládá, že významná část sebepojetí lidí, co jsou a jakou mají hodnotu, se odvozuje od jejich skupinové příslušnosti. Lidé přitom většinou preferují pozitivní sebepojetí před negativním. Předpokládá se proto, že budou pozitivněji vidět vlastní skupinu ve srovnání s jinými, a že se budou snažit zvýšit její meziskupinový status. Děje se to prostřednictvím srovnávání.“* (Janoušek, 2004, s. 1) Počítá se tedy spíše s tendencí k pozitivnímu sebepojetí. Proto i odlišování vlastní skupiny od jiných probíhá v příznivém duchu. H. Tajfel to nazývá ustanovováním pozitivní odlišnosti.

V sociologii je identita výsledek interakce jedince se společností. Ze sociologického pohledu je tedy identita ovlivněna okolím a neakcentuje psychickou rovinu interakce. Psychologie se zaměřuje na identitu z hlediska hlubinného, psychicky daného. Pojem identita z hlediska interkulturní psychologie bývá dále rozpracována do pojmů kulturní identita, etnická identita, či identita národní. Tyto pojmy mají společnou podstatu. Vycházejí z toho, že jedinec cítí a prožívá příslušnost k dané skupině a ztotožňuje se s ní (Průcha, 2010, s. 120).

Kulturní identitu Průcha vymezuje podle Berry et al. (2002) jako: „*Souhrn přesvědčení a postojů, které lidé sdílejí o sobě samých jako členech určité kulturní skupiny. Nejvíce se projevuje při styku s kulturou jinou. To znamená, že se jeden člověk vymezuje vůči různým modelovým kulturám a skupinám. Může se s nimi ztotožňovat, v různé situaci a v různé míře.*“ (Průcha, 2010, s. 120)

Národní identita plní různé funkce, kde jako nejdůležitější je vnímána integrační úloha neboli pocit sounáležitosti. Tento projev jakési národní hrdosti je často pozorován u menšin žijících daleko od země svého původu. S majoritní společností v hostitelské zemi se neidentifikují a i ona sama jim dává najevo, že do ní tak úplně nepatří. Hledají tedy sami sebe ve své zemi původu. Tato úzkostná snaha být někde uznávaným členem, může vést až k patriotismu. Národní a etnická identita je vysvětlována také skrze teorie primordialismu a instrumentalismu. „*Primordiální základ identity je dán příslušností jedince k těm společnostem, která mu přináší užitek, praktické výhody (převážně ekonomické a politické).*“ (Bačová, 1997, s. 306) Dále Bačová vysvětluje, že primordialita je spíše spojena s kolektivistickými typy společností a instrumentalita s individualistickými. Primordialisté svou etnickou příslušnost více prožívají a mají ji danou. Vnímají společné kulturní pozadí, historii, hodnoty, příslušnost k rase či existenci společných předků jako velmi důležitou a rozhodující. Instrumentalisté si sami volí svou příslušnost. A to i na základě materiálních zájmů.

Etnicita je považována za druh kolektivní identity, jež je stanovována symbolickou hranicí, která rozlišuje naši skupinu od skupiny těch druhých. K tomuto procesu jsou důležité různé atributy jako jazyk, teritorium, náboženství, fyzické rysy apod. „*Etnická příslušnost je chápána jako projev vědomí o sounáležitosti jednotlivce či skupiny s určitou etnicitou. Objektivními komponenty etnicity se rozumí teritorium, jazyk, aj., za subjektivní komponenty potom postoje, zvyklosti nebo hodnotový systém.*“ (Průcha, 2010, s. 51)

Jazyk je jeden z důležitých projevů toho, kam patříme. Pokud jedinec nezná jazyk skupiny, se kterou se identifikuje, společnost jeho identifikaci neuznává. Znalost jazyka je tedy velmi důležitá i přes to, že není podmínkou. Při aplikaci na minoritní společnost je dále s jazykem původu spojován postoj k jazyku, neboli „*language attitude*“. Toto označení zahrnuje nejen vztah k jazyku jako takovému, ale také k jeho funkční stránce. „*Je zřejmé, že jednoduché zjištění míry užití určitého jazyka v jednotlivých komunikačních*

doménách nemůže samo o sobě vést k plnohodnotným závěrům. Je třeba věnovat pozornost i sociálně-psychologickým aspektům a kontextům.“ (Šatava, 2009, s. 82)

V otázce minorit je tedy častá nutnost vybrat si, jaký jazyk bude užíván (pokud předpokládáme znalost jazyka původu a majoritní společnosti). Tato skutečnost se nazývá „code-switching“ neboli přepínání jazykových kódů, což v praxi znamená, že se střídají jazyky podle situací či kontextů. Herman vymezuje tři psychologické polohy, ve kterých volíme jazykový kód. První je rovina osobních potřeb, dále bezprostřední situace a poslední je rovina situačního pozadí (Šatava, 2009, s. 62). Pokud minorita žije v majoritní společnosti dlouhou dobu, může dojít k ovlivňování původního jazyka. Další generace již navštěvuje školu v jazyce majority a původní jazyk bývá vytlačován. Asimilace je ztráta kulturní identity a splynutí s majoritní společností (Šatava, 2009, s. 46 – 55). Asimilace může být i opačná, takže dochází i k ovlivnění majoritní společnosti společností minoritní. Splynutí může nabýt různých podob, od jemného ovlivnění až po ztrátu charakteristických rysů.

3.3.1. Stereotypy a postoje

Etnická identita se mimo jiné vytváří za pomoci stereotypů. *„Pojmy stereotyp a předsudek odrážejí reálnou situaci v lidské společnosti, kde se příslušné jevy vyskytují ve velkém počtu ve vztazích mezi etniky, národy, rasami a kulturami. Stereotypy a předsudky mají stejnou psychologickou podstatu: Jsou to představy, názory a postoje, které určití jednotlivci či skupiny osob zaujímají k jiným skupinám (heterostereotypy) nebo k sobě samým (autostereotypy). Tyto názory jsou relativně stabilní, jsou přenášeny mezi generacemi a jsou obtížně změnitelné.“ (Průcha, 2010, s. 67)* Pokud má skupina nedostatečné znalosti či zkušenosti, jsou to právě stereotypy, kterými je nahradí. Je tedy zřejmé, že stereotypy jsou emotivní úsudky kladného či záporného charakteru. Předsudky jsou vždy záporné a zjednodušené. Také bývají označovány za negativní projev stereotypů. *„A to jako předem formované postoje k nějaké třídě objektů, které se projevují bez ohledu na individualitu objektu. Výsledek jeho hodnocení je určen předem, bez ohledu na možná alternativní vysvětlení.“ (Petrucciová, 2005, s. 40)*

3.3.2. Migrace

Problémy s nalezením vlastní etnicity jsou často spojeny s migračními procesy. Migraci si lze vysvětlit jako posun z místa na místo. Obecně můžeme migraci definovat jako: „*proces prostorové změny místa k životu*“ (Oswald, 2007, s. 11). Konkrétněji tento pojem znamená „*pohyb lidí z jednoho místa či země na druhé, kde se chtějí usadit*“ (King, 2008, s. 7). Migrace je celosvětový fenomén a přináší změny jak demografické, tak také ekonomické a sociální a v neposlední řadě rozšiřuje kulturní rozmanitost.

3.3.3. Multikulturalismus

Migrace obyvatel umožnila vznik multikulturalismu. Multikulturalismus tedy vzniká na základě střetu dvou a více kultur a je podmíněn soužitím minoritní a majoritní společnosti. „*Pod pojmem multikulturalismu můžeme nalézt několik různých významů. Může představovat jednak označení reálného stavu společnosti (tj. koexistenci odlišných kultur a etnik), ideální koncepci (multikulturní společnosti coby představu harmonického soužití kultur) či politický program. Všechny tyto významy pak nalézají společný základ v soudobé politické teorii, o kterou se opírají jak zastánci, tak odpůrci multikulturalismu.*“ (Barša, 1999, s. 7)

Migrace je spojena i přímo s problematikou „gastarbeiterů“. V západní Evropě začalo být praktické uplatňování multikulturních principů diskutováno především od 60. let 20. století. Motivem této diskuse byl zejména příliv pracovních sil z neevropských regionů. I když migrace byla odjakživa součástí historie samotného utváření evropského kontinentu, nebyla zahrnuta v kolektivním vědomí národních států. Teprve masové přistěhovalectví z jiných částí světa po roce 1945 tento stav změnilo. „*Multikulturalismus postihuje pluralitu světů, komunikačních kódů, problematiku směny, přechodu. Multikulturalismus v tomto obecném pojetí nemůže mít zastánce, ani odpůrce.*“ (Faltýn, 2005, s. 23)

4. Vlastní práce

Praktická část práce se soustředí na analýzu a interpretaci rozhovorů získaných během kvalitativně orientovaného šetření. Tato narativní a polostrukturovaná interview byla pracovně rozdělena do pěti tematických celků a dle tohoto jsou děleny i kapitoly, které se váží k hlavním atributům etnické identity sledované skupiny. Jedná se o jazyk, etnickou identitu, teritorium, náboženství, tradice a zvyky.

4. 1. Jazyk aneb co je moje mateřština?

Jazyk je velmi důležitou součástí každého etnika a národa. Během soužití minoritní a majoritní společnosti může dojít k asimilaci jazyka. Děti migrantů, již v majoritní společnosti narozené, mohou mít problémy s hledáním mateřštiny a přesto, že jsou často bilingvní, působením majoritní společnosti a socializací jeden z jazyků upadá. Při tak vysokém počtu minoritního obyvatelstva jako je skupina Turků v Německu, může dojít i ke vzniku nového jazyka, vytvořeného menšinou pro svou vlastní potřebu. Šatava (2009, s. 75) uvádí, že mateřský jazyk se užívá ve více významech:

- a) jazyk, který nás naučila matka;
- b) první naučený jazyk, bez ohledu na to, kdo nás jej naučil;
- c) silnější jazyk v průběhu života;
- d) mateřský jazyk regionu nebo země;
- e) jazyk, který osoba nejčastěji užívá,
- f) jazyk, ke kterému má osoba pozitivnější vztah či náklonnost.“

V otázce mateřštiny mají informátoři problém označit jen jeden jazyk za svůj mateřský. Po zamyšlení někteří volí jako svou mateřštinu jak turečtinu, tak němčinu. Všichni se učili v rámci primární socializace turecky. K turečtině mají respekt a úctu.

Narátor A vypověděl:

„Kdybych se řídil pocity, řeknu turečtina. Chtěl bych to říct. Ale když to vezmu popravdě, tak je to němčina.“³

---

³ „Wenn ich mich nach meinen Gefühlen richten würde, dann würde ich Türkisch sagen. Ich würde es gerne sagen. Aber wenn ich ehrlich sein sollte dann ist es Deutsch.“

V rozhovorech se promítá i pocit nedostatečné znalosti turečtiny, která byla postupně vytlačována majoritním jazykem - němčinou. Narátoři zmiňují lítost a stud z toho, že turečtinu dobře neovládají. To ukazuje, že výše znalosti určitého jazyka nemusí ovlivňovat volbu mateřštiny.

Němčinu volí mimo jiné proto, že v ní přemýšlejí. Následující výpověď ukazuje, že narátoři s odlišným jazykem spojují jiný způsob myšlení a pohled na svět.

Narátorka T vypověděla:

„V němčině studuju a v němčině musím přemýšlet. Musím v ní přemýšlet, abych tu mohla žít. Němci mají jinou mentalitu a život než Turci. Jejich životnímu stylu odpovídá němčina. Když umíš německy, německy přemýšlíš a žiješ, můžeš být víc německá. Máš aspoň reálnou šanci na akceptaci. Ale kdybych mluvila špatně německy a těžce v ní přemýšlela, žila bych v turečtině a ta je jiná.“⁴

Turečtina je v odpovědích vnímána jako emotivní, krásná a exotická. Informátoři cítí v turečtině větší blízkost. V tomto případě je to tedy hlavně emoční vztah, který definuje turečtinu jako mateřštinu a naopak němčina je nahlížena jako jazyk nutný pro život v Německu.

Dokládá to například výpověď informátorky K:

„Je emoční, krásná, citlivá. Abstraktní a příjemná.“⁵

V odpovědích je zmiňován odlišný charakter jazyka.

---

⁴ „Ich studiere in Deutsch und ich überlege in Deutsch. Ich muss in Deutsch überlegen, damit ich hier leben kann. Die Deutschen haben eine ganz andere Mentalität als die Türken. Ihrem Lebensstil entspricht eben die deutsche Sprache. Wenn du Deutsch kannst, deutsch überlegst und lebst, dann kannst du auch mehr Deutsch sein. Zumindest hast du eine reale Chance akzeptiert zu werden. Aber wenn ich schlecht Deutsch reden würde und schlecht deutsch überlegen würden, dann würde ich im Türkischen leben, und das ist anders.“

⁵ „Sie ist emotional, schön und gefühlsvoll. Abstrakt und angenehm.“

Výpověď narátora A:

„Někdy si říkám, když jsem v Turecku, že je škoda, že neexistují tituly, které dáváme lidem, jak jim říkáme. Cizím lidem řekneš strejdo, tahleta blízkost v jazyce, některé texty písní, některé city v němčině, prostě nepojmu. O hodně mě to právě proto přitahuje do turečtiny.“⁶

Buď přímo nebo nepřímo informátoři odkazují právě na takovéto rozdíly v němčině a turečtině, které je ovlivňují, a na základě kterých se cítí víc přitahováni k turečtině. Jen jedna informátorka odpověděla, že má lepší vztah k němčině. Myslí si, že hlavně proto, že němčinu ovládá lépe než turečtinu.

Co se týče snů, nátoři se přiklání ke snění v němčině. Ovšem po delším pobytu v Turecku či ve snu, kde figuruje jejich turecká rodina, přechází sen volně do turečtiny. Stejně při počítání informátoři shodně odpovídají, že pokud o tom neuvažují, automaticky počítají německy.

Narátorka H uvedla:

„Počítám německy. Pletou se mi turecké číslovky, takže to bych v turečtině nesvedla.“⁷

Informátoři shodně odpovídali, že doma s rodiči a prarodiči mluví spíše turecky. Jinak užívají jazyky dle kontextu a potřeby. Německy mluví se sourozenci a vrstevníky. Informátorka T uvedla, že dnešní mladí Turci v Německu mluví jazykem, který už není čistá turečtina. Označila ho jako turecko-německý mix, kde jsou jak turecká, tak i německá slovíčka. Kromě nich se v něm objevují i nově vzniklá. Informátorka si myslí, že nejen ona, ale většina mladých Turků žijících v Německu, ovládá lépe tento mix, než turečtinu jako takovou.

Vypověděl o tom informátor A:

„Existuje takový mix jazyk pro Němco-Turky, takový německo-turecký mix. A s tím se identifikuji víc. Turečtina je minulý jazyk.“⁸

---

⁶ „Manchmal, wenn ich in der Türkei bin, denke ich, dass es schade ist, dass wir nicht auch Titel haben, die wir Leuten geben, wie wir sie nennen. Fremden Leuten sagst du Onkel, diese Nähe in der Sprache, manchmal Songtexte, manche Gefühle gehen mir im Deutschen nicht in den Kopf rein. Mich zieht das Türkische einfach mehr an.“

⁷ „Ich zähle in Deutsch. Ich verwechsle im Türkischen die Ziffern, also würde ich es nicht schaffen.“

Stejný názor má i informátor E:

„Musím říct, že v naší generaci vzniká takový mix, a záleží na tom, jaké slovo v jakém jazyce tě napadne první. I v televizi existuje reklama, kde začínají větu turecky a uprostřed přepnou a ukončí to německy. A pak říkají, pokud rozumíš tomuhle, jsi jeden z nás.“⁹

Narátoři mající německé partnery komunikují doma v němčině. Všichni informátoři ovšem vnímají důležitost turečtiny a jsou rozhodnuti ji dále předávat svým dětem. Většinou chtějí aplikovat bilingvismus a děti vychovávat jak v turečtině, tak v němčině.

Narátorka O uvedla:

„Já jsem si předsevzala mluvit s dětmi jen turecky, protože německou část přejme můj manžel. Ale jazyk se za žádnou cenu nesmí vytratit.“¹⁰

Dalším důvod pro primární výchovu dětí v turečtině je strach ze ztráty původního jazyka vlivem německého majoritního prostředí.

Narátor A to vysvětluje:

„Začnu s dětmi mluvit turecky. Až budou chodit do školy, bude všechno v němčině. Pak už by se k tomu těžko vraceli, nacházeli k ní vztah. Proto bych začal s turečtinou.“¹¹

4.2. Etnická identita

V další tematické oblasti nárátoři odpovídali na otázky týkající se jejich etnického vědomí. Na základní a nejdůležitější otázku odpovídali nárátoři shodně. Všichni se identifikují jako Turci. Tato odpověď je vždy jasná, rychlá a bez přemýšlení.

---

⁸ „Es gibt so eine deutsch-türkische Mischsprache. Und damit identifiziere ich mich am meisten. Türkisch ist eine vergangene Sprache.“

⁹ „Ich muss schon sagen, in unserer Generation entsteht so eine Mischsprache, und es hängt davon ab, welches Wort dich als Erstes einfällt. Im Fernsehen gibt es eine Werbung, in der fangen die einen Satz türkisch an, in der Mitte switchen die um und beenden ihn in Deutsch. Und dann heißt es, wenn du das verstehst, dann bist du einer von uns.“

¹⁰ „Ich habe mir vorgenommen, mit meinen Kindern ausschließlich türkisch zu reden, weil den deutschen Teil übernimmt dann mein Mann. Aber die Sprache darf auf keinen Fall verloren gehen.“

¹¹ „Ich werde mit meinen Kindern anfangen türkisch zu reden. Wenn Sie anfangen in die Schule zu gehen, dann wird alles deutsch sein. Danach wäre es schon schwer, zum Türkischen zurückzukehren, sie würden keine Beziehung mehr dazu entwickeln. Deshalb würde ich mit dem Türkischen beginnen.“

Narátorka T přímo vykřikla:

„Jako Turkyně! A protože je příliš mnoho rozdílů mezi německou kulturou a mnou. A prostě tím německým.“¹²

Se stejnou jistotou odpověděla i narátorka O:

„Jako Turkyně. Ono to ani jinak nejde. Vypadám tak. A nejen to, to turecké je ve mně. A kolem mě. Ať chci nebo ne. Moje rodina mě vychovává k tomu, abych byla hrdá na to, co jsem. Abych se neměnila, abych byla sama sebou, ale stále se snažila být lepším člověkem. Abych studovala a byla slušná. A jsem hodně citová a emočně založená. Prožívám život. To Němci neumí, neumí se odvázat. Já jsem prostě Turkyně. A víš proč? Protože jsem o sobě nikdy nepřemýšlela jinak.“¹³

Narátoři vnímají odlišnosti mezi Turky a Němci hlavně v charakteru a chování. Němci jsou podle nich pedanti, neumí se bavit a jednají racionálně. Turci jsou naopak emotivní a líní. Vě věcech nemají přísný řád a nedodržují termíny. Jsou celkově vláčnější a méně upjatější než Němci. Vedle rozdílů mezi Němci a Turky, které informátoři zmiňují, je akcentována i hrdost příslušnosti k tureckému etniku.

Narátor E zmínil v odpovědích i negativní zkušenosti s okolím, které ho podle jeho slov přímo vyzývají k volbě turecké identity. Tato identita je mu zvenčí přisuzována.

„Narodil jsem se tady, ale stejně se cítím jako Turek. Ale hlavně kvůli tomu, že zvenčí to do mě bylo pořád vtoukáno. Například, když jsem šel na VOŠ, tak mi bylo devatenáct a první věta co jsem slyšel, bylo, ty jsi Turek? To samé profesor hned od začátku říkal hej vy Turci, vůbec na to nepomyslete, že byste pořád chodili pozdě jasně? A to sou ta kliše, která vznikla a tím člověka pořád strkají do jedné škatulky. Škatulky Turka.“¹⁴

---

¹² „Als Türkin! Und auch weil es einfach zu viele Unterschiede zwischen der deutschen Kultur und mir. Und dem Deutschen halt.“

¹³ „Als Türkin. Es geht nicht einmal anders. Ich seh doch so aus. Und nicht nur das, das Türkische ist halt in mir. Und um mich herum. Ob ich will, oder nicht. Meine Familie erzieht mich dazu, dass ich immer versuche, ein besserer Mensch zu sein. Dass ich studiere und höflich bin. Außerdem bin ich sehr gefühlsvoll und emotional angelegt. Ich lebe mein Leben. Das können die Deutschen nicht, die können nicht einfach nur loslassen. Und weißt du warum? Weil ich nie anders über mich gedacht habe.“

¹⁴ „Ich bin hier geboren worden, aber ich fühle mich troudem als Türke. Aber vor allem deshalb, weil es von außen immer in mich eingetrichtert wurde. Zum Beispiel, als ich zur FOS ging, war ich 19 und der erste Satz, den ich dort gehört habe, war, bist du Türke? Das gleiche war bei meinem Professor so, der gleich am Anfang sagte, hey, ihr Türken, denkt bloß nicht, dass ihr immer zu spät kommt, ist das klar? Und das sind so Klischees, die einen immer in so eine Schublade stecken. In die Schublade Türke.“

Narátoři se shodují, že přes identifikaci s „turectvím“, nejsou stejní jako Turci v Turecku a ke své turecké identitě by se v Turecku veřejně nehlásili.

Informátorka Y vypověděla:

„No... určitě bych to neřekla tak otevřeně.“¹⁵

Stejně odpověděla i narátorka T:

„Absolutně kriticky! Teda to je těžké. Jakoby mi chtěli dát navevo, že na sobě nemám nic německého. Jsem vítána, ale to je předstírané. Falešné. V Turecku jsem Němko-Turkyně a zatím si také stojím. Ale nemůžu se v Turecku identifikovat jako čistá Turkyně.“¹⁶

I narátor M má stejné zkušenosti.

„Tady v Německu, tady jsem Turek. A v Turecku jsem brambor. Je to zajímavé, ale v Turecku existuje určitá diskriminace těch, kteří vyrůstají v Německu a pak se chtějí vrátit do Turecka. Člověka docela rychle odepíšou. Záleží na tom taky kde, v Turecku. Ale čistě kulturně, bych měl v Turecku s určitými věcmi rozhodně problémy. Existuje tam dost silný sousedský tlak.“¹⁷

Existuje tedy jistá obava s přiznání se ke své identitě, ovšem paradoxně v zemi svého původu.

Informátor A uvedl:

„V Turecku jsme Němci. Sám před sebou sem Turek. Teda já říkám i v Turecku, že jsem Turek, akorát tam jsme pro ně cizinci. Hlavně kvůli tomu, že neumíme jazyk. Neumíme pořádně turecky. Němčina a turečtina nejsou srovnatelné. Stejná věta má úplně jiný slovosled než v turečtině. A tím pádem když přemýšlíme německy a pak to překládáme do turečtiny, tak to prostě nesedí a to oni poznají, slovosled je jasně špatně. A tím pádem jsme

---

¹⁵ „Also... offen würde ich das nicht zugeben.“

¹⁶ „Absolut kritisch! Also das ist schwer. Als ob sie mir einzureden versuchen würden, dass ich nichts Deutsches an mir habe. Ich bin zwar willkommen, aber es ist gespielt. Falsch. In der Türkei bin ich Deutsch-Türkin und ich stehe auch dazu. Aber in der Türkei darf ich mich nicht als reine Türkin identifizieren.“

¹⁷ „Hier in Deutschland, hier bin ich Türke. Aber in der Türkei bin ich eine Kartoffel. Das ist echt interessant, aber es ist schon eine Diskriminierung von denen, die in Deutschland aufgewachsen sind und in die Türkei zurückkehren wollen. Die verwerfen einen auch ziemlich schnell. Es kommt halt auch darauf an, wo in der Türkei. Aber rein kulturell gesehen hätte ich in der Türkei mit manchen Sachen jedenfalls Probleme. Und es gibt dort einen ziemlich hohen Nachbarschaftsdruck.“

*pro Turky v Turecku Němci. Ale já se vidím jako Turek i v Turecku*¹⁸

Kromě vlastního pocitu nejistoty, zda jsem natolik Turek, abych to mohl říci i mezi Turky v Turecku, je stále velký problém nedostatečná znalost turečtiny. Ze strachu, že nebudou akceptováni, raději volí v Turecku německou identitu, nebo o ní mlčí. Na otázku, zda si dokáží představit život v Turecku, odpovídali narátoři kladně. Pouze dvě informátorky si život v Turecku nedokáží představit.

Narátořka H:

„Ale jo, když Turci dokážou žít v Německu. Ne opravdu, myslím si, že jo. Neříkám, že by to hned klapalo, ale je mi to blízké. Asi bych ale chtěla bydlet ve městě, vesnice a město je hrozný rozdíl. Vesnici bych nezvládla.“¹⁹

Narátořka M nevidí problém v Turecku žít, ale netouží po tom.

„Umím si představit život v Turecku, ale nechci. Máma má sestru v Istanbulu a někdy tam jezdíme. To jsem vždycky ráda, když se zase vrátíme domů. Je tam jiný život. Lidi jsou tak šťastní, nevidí jiné možnosti. Ale když jednou nějak žiješ a pak máš snížit standard, už to jde těžko.“²⁰

Narátořka M. se v další odpovědi označila za emancipovanou.

„Ano, jsem emancipovaná. Na Turkyňi hodně. Já chci žít jako člověk. Chci přemýšlet hlavně o tom, co můžu a ne o tom, co nesmím. Nechci nosit šátek na hlavě, zahalovat se

---

¹⁸ „In der Türkei sind wir Deutsche. Aber mir selbst gegenüber bin ich Türke. Also ich sage auch in der Türkei, dass ich Türke bin, aber da sind wir Ausländer. Aber vor allem, weil wir die Sprache verlernt haben. Wir können nicht mehr richtig Türkisch. Deutsch und Türkisch ist nicht deckungsgleich. Ein gleicher Satz hat einen ganz anderen Satzbau als im Türkischen. Und da wir deutsch überlegen und dann erst ins Türkische übersetzen, dann sitzt das einfach nicht und sie merken, dass der Satzbau falsch ist und das ist klar falsch. Und deshalb sind wir für die Türken in der Türkei Deutsche. Aber ich selbst sehe mich als Türke auch in der Türkei.“

¹⁹ „Ich denke schon, ich mein, wenn die Türken in Deutschland leben können. Nein, wirklich, ich denke schon. Ich sage nicht, dass gleich alles funktionieren würde, aber es steht mir schon nahe. Aber ich würde lieber in der Stadt wohnen, das Land und die Stadt ist ein großer Unterschied. Auf dem Land würde ich es nicht aushalten.“

²⁰ „Ich kann mir schon ein Leben in der Türkei vorstellen, aber ich will es nicht. Meine Mutter hat in Istanbul ihre Schwester und manchmal fahren wir hin. Aber dann bin ich auch immer wieder froh, wenn wir wieder zurückkommen. Das Leben dort ist ganz anders. Die Leute sind so glücklich, sie sehen keine anderen Möglichkeiten. Aber wenn du schon irgendwie lebst und dann den Standard senken musst, das geht dann schon schwer.“

atd. Nechci se bát promluvit s cizím mužem. To se mi nelíbí. Až budu chtít dát si šátek tak proto, že chci já a ne proto, že mi to říká náboženství, nebo má rodina.“²¹

Právě narátorky ženského pohlaví odpovídaly na tuto otázku rozvážněji, spíše zmínily, že by raději zůstaly v Německu. Myslí si, že v Turecku by na ně byl vyvíjen větší tlak. A to jak nejen z rodiny ale z celé společnosti. Bojí se ztráty svobody a změny životního stylu. Muži takové obavy nevedli.

4.3. Osobní vztah k teritoriu a stereotypy

Při zkoumání etnického vědomí minority je důležité se zaměřit na vztahy s hostitelskou zemí a jejími obyvateli. Dále je podstatné zjištění, jak minorita majoritu vnímá a s jakými stereotypními představami pracuje. U třetí generace, již v nové společnosti narozené, existuje ještě další faktor. A to vztah k zemi svého původu. Tyto vztahy a osobní pocity mohou být ovlivněny společností, zkušenostmi, ale také vzniklými stereotypy a klišé. Všichni informátoři v Turecku již byli ať už na krátký pobyt či na dovolenou nebo návštěvu. Mají zde rodinu a měli tedy možnost poznat každodenní život i lidi blíže. Stejně jako turečtina i Turecko je pro narátory spojeno s úctou a respektem.

Narátorka O na otázku o jejím vztahu k Turecku znovu zmiňuje své obavy:

„Mám Turecko ráda. Je krásné. Barevné. Mám takový zvláštní pocit, že je část mě. Třeba můj otec říká, že už by v Turecku žít nechtěl. A nechce ani, abychom tam žili my. Ale já v tom tak jasno nemám. Třeba můj bratr se strašně chce vrátit do Turecka. Já mám strach o sebe. Ženy v Turecku mají jiný život než Turkyně v Německu.“²²

Z odpovědí lze vyvodit jakýsi skrytý kladný vztah k zemi svého původu, ovšem zastřený právě strachem z přísnějšího životního stylu. Zajímavé je zjištění, že druhá

---

²¹ „Ja, ich bin emanzipiert. Für eine Türkin sehr. Ich will wie ein Mensch leben. Ich will vor allem darüber entscheiden, was ich kann und nicht was ich nicht darf. Ich will kein Kopftuch tragen, sich verhüllen und so. Ich will keine Angst haben, einen fremden Mann anzusprechen. Das gefällt mir einfach nicht. Wenn ich mir ein Kopftuch anziehe, dann deshalb, weil ich will und nicht aus religiöser Überzeugung, oder wegen meiner Familie.“

²² „Ich liebe die Türkei. Sie ist schön. Farbig. Ich hab so ein Gefühl, dass sie einfach ein Teil von mir ist. Zum Beispiel mein Vater sagt immer, dass er nicht mehr in der Türkei leben Allen würde. Und er will auch nicht, dass wir dort leben. Aber ich bin mir darin nicht sicher. Zum Beispiel mein Bruder will unbedingt in die Türkei zurück. Aber ich hab Angst um mich selbst. Türkische Frauen haben in der Türkei ein anderes Leben als in Deutschland.“

generace má k Turecku méně silný vztah než jejich děti a netouží se vracet. Další generace má silněji zakořeněné pouto k zemi svého původu a často přemýšlí, či si představuje, jak by tam vypadal její život. Z odpovědí je zřejmé, že jsou to spíše muži, kteří mají k Turecku silný vztah a chtěli by tam žít. Výpovědi žen jsou v tomto případě spíše ambivalentní.

Informátorka Z odpověděla:

„Mám k Turecku komplikovaný vztah. Když opomenu historii a kulturu, tak tam jezdím strašně ráda a raduju se z toho. Ale ráda se vracím zpět do Německa.“²³

Narátor E má Turecko velmi rád, ale není spokojen s jeho stavem:

„Miluju tuto zemi, lidi a jídlo, ale nemohu dlouho ignorovat tu chudobu. Ta je tam velmi rozšířená hlavně ve východním Turecku. Jsem tam rád, ale ne příliš dlouho, pak je mi to nepříjemné a těším se do Německa. Ale k Turecku mám dobrý vztah.“²⁴

Při otázce, zkoumající jejich vztahy s Turky, nárátoři jasně rozdělovali Turky v Turecku a Německu. V Turecku mají pocit nutnosti stále obhajovat své „turectví“. Informátorům se nelíbí tamní společenský tlak, který jim dává najevo, že nejsou „úplní Turci“. Zmiňují, že s Turky v Turecku nemají tolik společného, což jak uvádí, může být způsobeno jinou mentalitou a životem v odlišném prostředí. Více se ztotožňují s Turky v Německu, a to zejména kvůli společným zážitkům a podobnému stylu života. Někteří informátoři ale vnímají větší blízkost s Turky v Turecku. Je tedy patrné, že tyto vztahy jsou velmi individuální.

Informátor B vypověděl:

„K Turkům tady v Německu mám dobrý vztah. K Turkům v Turecku moc dobrý ne. Ty co jsem poznal nebo potkal mě za srdce teda nechytli. A nemám si s nimi moc co říct.“²⁵

---

²³ „Ich habe ein schwieriges Verhältnis zur Türkei. Abgesehen von der Geschichte und der Kultur fahre ich sehr gerne hin und freue mich auch darüber. Aber ich kehre gerne wieder zurück.“

²⁴ „Ich liebe dieses Land, die Leute und das Essen, aber ich könnte nicht lange diese Armut ignorieren. Die ist vor allem im Osten der Türkei weit verbreitet. Ich bin dort sehr gerne, aber nicht zu lange, dann wird mir das Unangenehm und freue mich nach Deutschland. Aber zur Türkei habe ich eine gute Beziehung.“

²⁵ „Zu den Türken hier in Deutschland habe ich eine gute Beziehung, zu den Türken in der Türkei nicht so. Die, die ich kennengelernt habe, oder getroffen habe, haben mein Herz nicht wirklich angesprochen. Ich habe nicht viel, über was ich mit denen reden könnte.“

Narátorka M odpověděla, že má mezi Turky v Turecku opravdu hodně dobrých přátel a vnímá je jako velkou skupinu.

„K Turkům tady v Německu mám dobrý vztah. Jsme jedna krev, jedna rodina. K Turkům v Turecku mám rozpačitý vztah, to je pořád o tom přesvědčování, ano já jsem Turkyňe, a mám právo se tak cítit. Musím se pořád obhajovat. A to mě tam štve.“²⁶

Informátoři se odkazují na konkrétní negativní či pozitivní zkušenosti. Nebo se jim nelíbí životní styl, který žije jejich rodina v Turecku. Nejsou spokojeni se společenským tlakem, který v Turecku vnímají a který je omezuje.

Kladné zkušenosti s Turky v Turecku má dotazovaná H:

„V Turecku k nim mám spíš pozitivní vztah. Nelíbí se mi ale ta jejich vlezlost a otravnost. Ta sousedská sledovanost. Mám ale lepší vztah k Turkům v Turecku. Protože tady jsou lidi, které mám ráda potom tací, kteří mají konzervativní myšlení a na každém Turkovi tady, hned hledají všechno německé. Já mám německého manžela, to bych u nich měla pořád na talíři. Pak jsou tu i tací, se kterými můžu ale poslouchat tureckou lidovou hudbu, diskutovat ale třeba i kouřit a otevřeně mluvit. Když v Německu potkáš na ulici Turka, kterého jsi už jednou poznala, nepozdravit je nepřijatelné. Je to nevychovanost.“²⁷

Jeden informátor odpověděl, že má k Turkům v Turecku dobrý vztah hlavně proto, že mají hodně společného. Celkově se v jejich společnosti cítí lépe, jistěji. Uvedl, že má hodně německých přátel, ale pokud je jen jeden Turek mezi Němci, už se přestává cítit dobře.

---

²⁶ „Zu den Türken hier in Deutschland habe ich eine gute Beziehung. Wir sind ein Blut, eine Familie. Zu den Türken in der Türkei habe ich ein schwieriges Verhältnis, da geht's halt immer um dieses Überzeugen, ja ich bin eine Türkin und ich habe ein Recht darauf mich auch so zu fühlen. Ich muss mich immer rechtfertigen. Und das geht mir auf die Nerven.“

²⁷ „In der Türkei habe ich eher eine positive Beziehung zu ihnen. Ich mag deren Aufdringlichkeit und Lästigkeit nicht. Dieses nachbarschaftliche Überwachen. Ich habe aber ein besseres Verhältnis zu Türken in der Türkei. Weil es gibt hier schon Leute, die ich gern habe, aber auch solche, die konservativ denken und an jedem Türken alles Deutsche suchen. Ich habe einen deutschen Ehemann, das würden die mir immer vor die Nase halten. Aber es gibt auch solche, mit denen ich türkische traditionelle Musik hören kann, diskutieren, aber auch rauchen und offen reden. Wenn du in Deutschland einen Türken auf der Straße triffst, den du kennst und du ihn nicht grüßt, das ist absolut unhöflich und verzogen.“

Informátor N. vypověděl:

„Mezi Turky, tam se známe. Mezi Němci se cítím jako exot. A taky mě tak vnímají, občas přijde nějaký komentář. S Turky je to jiné, zažili jsme podobné věci, mám dost společného. Cítím se tam příjemně, pohodlně. Jsou věci, které můžu říkat jen mezi Turky, mezi Němci to nemůžu vyslovit.“²⁸

Při hledání stereotypního obrazu typického Turka narátoři volili spíše lepší než horší vyobrazení. Podle nich jsou Turci pohostinní, velkorysí ale také opozdilci.

Informátorka Z odpověděla:

„To bych řekla, že jsme velmi pohostinní. Ano ta pohostinnost. Žádná dochvilnost, oni žijou spíše podle citů, řekla bych, že jsou spíše citové osoby. Velmi temperamentní, ale také chaotičtí. Hodně jíst, hodně zvat a hlavně Turci vždycky platí.“²⁹

I narátor E zmiňoval, že pro Turky neexistuje, aby se například v restauraci rozdělovala platba.

„Vůbec! Když jdeme s Turkama a nemáme sebou žádného Němce, prostě se najíme a napijeme a pak se složíme na účet podle toho, kolik kdo dá. A nikdo se nedívá, ani by ho to nenapadlo, kdo kolik snědl a vypil.“³⁰

Turkům narátoři přisuzují konzervativní myšlení. Drží se svých hodnot a mají silné náboženské cítění. Stále velmi dbají na udržování rodinné cti. Neuznávají sex před svatbou a mají problémy přijmout jako partnera ke svému dítěti Němce.

---

²⁸ „Unter Türken, weil da kennt jeder jeden. Unter Deutschen komm ich mir exotisch vor. Und die nehmen mich auch so wahr und hin und wieder kommt sogar ein Kommentar. Unter Türken ist es anders, wir haben Ähnliches bleibt und haben vieles gemeinsam. Ich fühle mich dort aufgehoben. Da sind halt Sachen, die ich nur unter Türken sagen kann. Unter Deutschen könnte ich das nicht sagen.“

²⁹ „Na klar sind wir gastfreundlich. Ja Gastfreundschaft. Absolut verplant, die leben ihren Gefühlen nach, würde ich sagen. Das sind eher Gefühlsmenschen. Sehr temperamentvoll, aber auch sehr chaotisch. Viel essen, viel Einladen und der Türke zahlt.“

³⁰ „Auf gar keinen Fall! Wenn wir unter Türken irgendwo hingehen und es ist kein Deutscher dabei, dann essen wir und trinken und am Ende legen wir alle zusammen, und keinen interessiert, wer wieviel gegessen und getrunken hat.“

Narátorka O vypověděla:

„Jsem vdaná za Němce. Můj otec měl problém ho uznat. Když jsem s ním chodila, ignoroval ho. Už se s tím smířil, ale hlavně proto, že má sestra má tureckého muže. Ale ten je vždycky o něco lepší a jsem si jistá, že ho má raději. A to můj muž je inteligentnější, víc vydělává a chová se ke mně lépe. Mým rodičům se vším pomůže. Akorát není Turek no.“³¹

Otázka na vztah k Německu již dotazované tolik nerozrušovala ani nevzbuzovala tak smíšené pocity. Německo pro ně představuje symbol bezpečí a jistoty.

Informátor N vypověděl:

„Německo je země, kde jsem vyrůstal, takže k ní mám blízko. Znáám to tu, lidi, systém, vím, jak se tu mám pohybovat. Mám tu příjemný pocit jistoty.“³²

Informátorka I označila svůj vztah k Německu jako velmi dobrý.

„Hm... taková jistota a bezpečí. Mám to tu ráda. Je tu můj život.“³³

Znovu se informátoři odkazují na svobodu, kterou jim podle jejich slov Německo zaručuje. Jsou velmi spokojeni s možnostmi, které tu mají a vyjadřují za ně vděčnost. Stejně tak se jim líbí i německý sociální systém.

Narátor E uvedl:

„Německo má nejlepší sociální systém a to mi rozhodně zlepší přípravu a vlastně i průběh budoucího rodinného života. Až si teda založím rodinu. Nemusím se bát jako v Turecku, tady moje děti fakt neskončí na ulici. Kromě toho si můžete koupit zde v Německu zboží fakt dobré kvality. Jsem tu hodně spokojený.“³⁴

---

³¹ „Ich bin mit einem Deutschen verheiratet. Mein Vater hatte schon ein Problem ihn zu akzeptieren. Als ich mit ihm zusammen war, hat er ihn ignoriert. Aber er hat sich schon damit abgefunden, aber vor allem deshalb, weil meine Schwester einen türkischen Mann hat. Aber der ist immer ein bisschen besser und ich bin davon überzeugt, dass er ihn auch lieber hat. Und mein Mann ist intelligenter, verdient mehr und benimmt sich zu mir besser. Und er hilft meinen Eltern mit allem immer. Aber er ist halt kein Türke.“

³² „Deutschland ist das Land, in dem ich aufgewachsen bin, also hab ich auch eine enge Beziehung. Ich kenn mich hier aus, ich kenne die Leute, das System, ich weiß, wie ich mich bewegen soll. Ich fühle mich hier sicher.“

³³ „Hm... so ein Gefühl der Sicherheit. Ich liebe es hier. Es ist mein Leben.“

³⁴ „Deutschland hat ein besseres Sozialsystem und das hilft mir sehr in der Vorbereitung und Planung eines zukünftigen Familienlebens. Also sobald ich eine Familie gründen werde. Ich muss hier keine Angst

Německo není pro narátory srdcovou záležitostí, ale dobrým zázemím pro život. V této otázce nejsou emotivní, ale naopak racionální a struční. Při popisování vztahů k Němcům se odpovědi narátorů různily.

Informátorka Y odpověděla, že má k nim trochu rozpolcený až složitý vztah.

„Hm... tak k nim mám dost rozpolcený vztah. Záleží na tom, jaký Němec. Jsou milý a pohodový Němci. Ale pak jsou ti přísní a stuhlý, co se drží svého pořádku a Turek je ten, co jim ho jistojistě naruší. Nic nemají volné, spontánního. K takovým Němcům, nemám dobrý vztah. Štvou mě. A taky proto, že odsuzují Turky.“³⁵

Na vztazích má jistě velký vliv právě charakter a chování. Narátoři zmiňují velké rozdíly jak v chování, životním stylu, tak i v pojetí života. I když nemají problém s Němci navazovat přátelství či dokonce partnerské vztahy, nechtějí se ocitnout ve velké skupině Němců.

Narátorka H vypověděla:

„Mám ráda své německé přátele, ano hodně, ale nikdy nejsem sama jen mezi Němkami. Vždycky jsme tam alespoň dvě Turkyňe. Minimálně, jakmile jsem sama, odcházím.“³⁶

I informátorka T má kladný vztah k Němcům, zejména kvůli svým známým. Myslí si ovšem, že Němcům chybí úcta ke svým rodičům a ke své rodině.

„Celkově jsou Němci chladní puntičkáři. Se suchým humorem a nemají se rádi. Neumějí to. A nemají úctu ke svým rodičům. Myslím tu opravdovou úctu a lásku krodině. Berou rodinu jako samozřejmost. A neváží si svých rodičů.“³⁷

---

haben, so wie in der Türkei, hier landen meine Kinder nie auf der Straße. Abgesehen davon kann man hier in Deutschland echt gute Sachen kaufen. Ich bin hier wirklich zufrieden.“

³⁵ *„Hm... also ich habe eine ziemlich gespaltene Beziehung zu ihnen. Es kommt darauf an, welcher Deutsche. Es gibt nette Deutsche, die echt ok sind. Aber dann gibt es auch noch die strengen und steifen Deutschen, die total strukturiert sind und der Türke stört da ganz sicher. Da gibt es nichts Lockeres, Spontaner. Zu solchen Deutschen habe ich keine gute Beziehung. Sie gehen mir auf die Nerven. Und auch weil sie die Türken verurteilen.“*

³⁶ *„Ich habe meine deutschen Freunde wirklich gern, ja sehr gerne, aber ich bin nie alleine unter Deutschen Mädchen. Es sind immer mindestens zwei türkische Mädchen da. Mindestens. Wenn ich alleine wäre, würde ich gehen.“*

³⁷ *„Im Allgemeinen sind die Deutschen kalt und durchstrukturiert. Sie haben einen trockenen Humor und haben sich selbst nicht gern. Die können das einfach nicht. Und sie haben vor ihren Eltern vinen Respekt. Ich meine die Liebe und den Respekt in der Familie. Sie nehmen Familie als selbstverständlich. Und sie haben keine Ehre zu ihren Eltern.“*

To stejné uvedla i narátorka H:

„Když přijde můj otec do pokoje a já třeba ležím na gauči, okamžitě si sednu rovně. Neválím se po něm. A můj bratranec, ten vstane. Stejně tak, volím slova, když mluvím se svými rodiči. Když někdy slyším, jak mluví s rodiči má německá kamarádka, běhá mi mráz po zádech. A ne proto, že můj otec by mě za to asi zabil. Ale já bych nikdy nedokázala mluvit před otcem ani takovým tónem, natož s ním.“³⁸

Narátoři se shodují na tom, že vidí Němce jako puntičkáře, dbající na přesnost a jasný systém. Je to podle nich opak Turků, kteří chodí pozdě a jsou vláčnější.

Narátorka H odpověděla:

„Když jsem psala pozvánky na svatbu, Němce jsem pozvala normálně na pátku, ale Turky už na třetí. Věděla jsem totiž, že dojdou na pátku.“³⁹

Informátoři konstruují stereotypní obraz Němců dle již výše uvedených vlastností, kterými dle nich Němci disponují.

Narátor N vypověděl:

„Puntičkář, suchar. Mladí takový nejsou, ale ty mi zase přijdou jako kopie celebrit nebo kohokoliv, kdo jim přijde zajímavý. Chtějí být zatraceně cool. Mladí Turci si více váží a cení tradičních hodnot a jsou více sami sebou.“⁴⁰

4.4. Náboženství

Nejrozšířenější náboženství v Turecku je islám. Je známo, že minority žijící v majoritní společnosti sebou nesou i své náboženství, rituály a zvyky. Právě islámské

---

³⁸ „Wenn mein Vater in den Raum kommt und ich zum liege zum Beispiel auf dem Sofa, dann setze ich mich sofort gerade hin. Also ich bleibe auf keinem Fall liegen. Auch mein Cousin steht auf. Genauso muss ich meine Worte genau wählen, wenn ich mit meinen Eltern rede. Manchmal, wenn ich höre, wie meine deutsche Freundin mit ihren Eltern redet, dann geht es mir echt eiskalt den Rücken runter. Nicht, weil mich mein Vater dafür wahrscheinlich umbringen würde. Aber ich könnte nie vor meinem Vater in diesem Ton sprechen, geschweige denn mit ihm.“

³⁹ „Als ich Hochzeitseinladungen geschrieben habe, haben wir Deutsche normal um 17:00Uhr eingeladen und Türken schon um 15:00Uhr. War ja klar, dass die sowieso erst um 17:00Uhr kommen.“

⁴⁰ „Strukturiert und humorlos. Die Jungen sind nicht so, aber die kommen mir eher so vor wie Kopien von Stars oder sonst jemanden, der ihnen interessant vorkommt. Sie wollen verdammt cool sein. Die jungen Türken schätzen zwar traditionelle Wertmaßstäbe aber sie sind mehr sie selbst.“

náboženství ovšem může způsobovat mnoho problémů ve vesměs neislámské Evropě. I přes právní ochranu a možnost svobodně mluvit a projevovat svoji víru, může nést příslušnost k určité náboženské skupině pro jedince i negativní důsledky. Co se týče integrace, může způsobovat nezdolné překážky. Islám je znám svými striktními pravidly a nemusí být jednoduché je v Německé společnosti plynule dodržovat. Dále je to samozřejmě vnitřní otázka, zda jsem opravdu takový muslim, jako Turci v Turecku. Nebo zda je náboženství opravdu pro mě tak důležité. Informátoři mají v této části opravdu individuální pocity. Všichni četli Korán a mají o islámské víře hlubší znalosti.

Informátorka T odpověděla:

„Jsem v podstatě velmi věřící. V každém případě věřím v Boha jsem muslimka. A věřím v posmrtný život. A snažím se držet se pravidel v Koránu a snažím se vést jakž takž muslimský život. Kouřím. Ale jen v období stresu. Nepiju, nejím vepřové a snažím se modlit 5x denně. Sice nenosím šátek, ale například nechodím ráda do společnosti, kde se hodně pije nebo příliš volně nakládá se sexualitou. Ale to dělám proto, že to chci já. Pocházím z velmi věřící rodiny. Moje máma nosí šátek, ale já se snažím to tak trochu propojit. Vzdělání s islámem. Protože vidím v islámu omezené názory primitivních lidí. A to mi neseďí.“⁴¹

I narátorka H je silně věřící. Islám je pro ni dokonce to nejdůležitější v životě.

„Ano na prvním místě, tak to pravdu je. Proto jsem se vdala, teda nejsme svoji podle státu, máme islámské manželství. To je pro mě to nejdůležitější, aby bylo požehnané od Boha. Můj manžel je také muslim. Konvertoval. Udělal to proto, že chtěl. Ale vím, že také kvůli mně. Jen tehdy jsme se totiž mohli vzít.“⁴²

---

⁴¹ „Eigentlich bin ich sehr gläubig. Ich glaube jedenfalls an Gott und ich bin Muslimin. Und ich glaube an ein Leben nach dem Tod. Ich versuche mich an die Vorschriften aus dem Koran zu halten und ein halbwegs muslimisches Leben zu leben. Ich rauche. Aber nur in der Stresszeit. Ich trinke nicht, ich esse kein Schweinefleisch und ich versuche 5mal am Tag zu beten. Ich trage zwar kein Kopftuch, aber ich gehe zum Beispiel ungern in Gesellschaften, wo viel getrunken wird und locker mit der Sexualität umgegangen wird. Aber ich tue es, weil ich es will. Ich komm aus einer sehr gläubigen Familie. Meine Mama trägt schon ein Kopftuch, aber ich versuche das so ein bisschen zu verbinden. Bildung mit dem Islam. Ich sehe im Islam nämlich die eingeschränkten Ansichten primitivem Menschen. Und das gefällt mir nicht.“

⁴² „Ja auf jeden Fall auf dem ersten Platz, so ist das wirklich. Deshalb habe ich geheiratet, also nicht nach dem Staat, sondern wir haben eine muslimische Ehe. Das ist für mich das Wichtigste, dass es von Gott gesegnet ist. Mein Mann ist auch Moslem. Also mein Mann ist konvertiert. Aber er hat es gemacht, weil er es wollte. Aber ich weiß auch, dass es auch wegen mir war. Nur dann haben wir heiraten können.“

Narátoři v odpovědích také zdůrazňovali, že islám pro ně není jen víra, ale způsob života. Často uváděli, že si islám zvolili po delším přemýšlení, či studiu. Jedná se tedy o volbu na základě vlastního přesvědčení.

Narátorka O vypověděla:

„Pro mě je Korán vysvětlení života. Mám hodně otázek a má víra je umí zodpovědět. Pomáhá mi žít.“⁴³

Tři z informátorů si zatím nejsou jisti, zda se chtějí a mohou označovat za muslimy. O islámu přemýšlejí a snaží se ho pomalu pustit do života.

Informátor B uvedl:

„Můj vztah k náboženství je hodně zvláštní. Často na to myslím, řeším to i v sobě. S velkým zájmem jsem četl různé knihy o různých náboženstvích. Na výšce mám několik kurzů, protože mě to zajímá. Ale momentálně to pro mě velkou roli nehraje, ale to se asi časem změní. Mám takový pocit. Mám touhu po tom, věřit v to, něco mít. V něco vyššího. Myslím si, že kdyby se lidi drželi náboženství, všechno by bylo hodně mírumilovnější. Kdyby náboženství hrálo větší roli v jejich životě. Ale pro mě osobně, to tuhle roli zatím nemá. Nejde to mimo, jen to není ono. Někdy jdu do Páteční modlitby, někdy dvakrát do měsíce. Sem tam někdy si čtu v Koránu, teď víc, baví mě to. Ale kdybych měl být upřímný, naplno v tom nejedu.“⁴⁴

Nejrozporuplnější pocity uvedla narátorka Y:

„Hledám sama sebe. Je to těžké vyjádřit... sama nevím. Chtěla bych věřit, ale pořád pochybuju. A to nemluvím jen o islámu. Mně prostě vadí omezování svobody. Třeba alkohol, kdo říká, že se budu opíjet? Že budu alkoholik? Ale nemoci si ani na něco

---

⁴³ „Für mich ist der Koran die Antwort auf mein Leben. Ich habe viele Fragen und er kann sie beantworten. Er hilft mir zu leben.“

⁴⁴ „Mein Verhältnis zur Religion ist sehr eigenartig. Ich mache mir oft meine Gedanken, ich sinne darüber nach. Ich habe verschiedene Bücher über verschiedene Religionen studiert. Ich belege auch auf der Uni Kurse, weil mich das halt interessiert. Aber momentan spielt das für mich keine große Rolle, aber das wird sich in Zukunft ändern. Ich habe halt so ein Gefühl. Ich habe das Bedürfnis an etwas zu glauben, etwas zu haben. An etwas Höheres. Ich denke, wenn sich alle Menschen an Religion halten würden, dann wäre alles viel friedvoller. Also wenn Religion eine größere Rolle in ihrem Leben spielen würde. Aber für mich persönlich spielt es eben noch nicht diese Rolle. Also es geht nicht einfach so an mir vorbei, das nicht. Ich gehe ins Freitagsgebet, manchmal so 2mal im Monat. Hin und wieder lese ich im Koran, jetzt mehr, weil es mir Spaß macht. Aber um ehrlich zu sein, ich bin nicht so ganz drin.“

*připít...to je už moc podle mě. Takže piju, jím vepřové, když na něj dostanu chuť, nechodím všude s Koránem v kapse a nosím minisukně. A bydlím na hromádce s nemuslimem. Dokonce s ateistou. A jsem šťastná... tak si říkám, potřebuju víru? Nestací věřit sama v sebe? Má sestra říká, že jí víra vede kroky. Omyl, že ji Alláh vede její kroky. Přesně tohle mi vadí. Tomuhle nevěřím. A nedokážu věřit v posmrtný život. A třeba můj přítel si zase nedokáže představit, že pak už nic není. Ale Korán jsem četla. I Bibli. Já myslím, že třeba jednou, se to změní. Anebo ne. V mém životě je to otazník. Červený a nepříjemný.*⁴⁵

V odpovědích se znovu objevovala skutečnosti omezování svobody. Mladým vadí zákaz pití alkoholu, zákaz vepřového je pro ně menší problém. Je vidět, že potřebují v sobě najít vlastní přesvědčení, aby sami chtěli omezení dodržovat. To stejné potřebují i pro vykonávání tradic a náboženských aktivit. Potřebují silnější vazbu a uvědomění. Pokud to necítí tak jsou, co se týče víry, opatrnější. Narátoři byli všichni k islámu vedeni svými rodiči či prarodiči. Rodiče s nimi chodili do mešity, vysvětlovali jim Korán.

Stejně to cítí i informátor A:

*„Náboženství tu vždy bylo. Chodili jsme do mešity, měl jsem výuku Koránu. Snažili se, vedli mě tím směrem. Vychovávali mě tak. Hlavně máma to řešila. Abychom se modlili a neztratili k tomu vztah a povědomí.*⁴⁶

---

⁴⁵ „Ich suche mich selbst. Es ist schwer auszudrücken... ich weiß selbst nicht. Ich würde gerne glauben, aber ich zweifle immer noch daran. Und ich rede hierbei nicht nur vom Islam. Mich stört allgemein das Einschränken der Freiheit. Zum Beispiel Alkohol, wer sagt denn, dass ich mich betrinken werde? Dass ich Alkoholiker sein werde? Ich kann doch nicht einmal auf ein Hoch trinken... und das ist schon zu viel, meiner Meinung nach. Aus diesem Grund trinke ich, esse Schweinefleisch, wenn ich Lust darauf habe, ich laufe nicht überall mit dem Koran herum und ich trage Miniröcke. Und ich lebe mit einem Nicht-Moslem zusammen. Sogar mit einem Atheisten. Und ich bin glücklich... also denke ich mir, wozu brauche ich noch eine Religion? Reicht es nicht, an sich selbst zu denken? Meine Schwester sagt, dass der Glaube ihre Schritte lenkt. Nein, dass Allah ihre Schritte lenkt. Und das ist genau das, was mich aufregt. Ich glaube einfach nicht daran. Und ich kann auch nicht an ein Leben nach dem Tod glauben. Zum Beispiel mein Freund kann nicht glauben, dass danach alles vorbei ist. Aber den Koran habe ich gelesen. Auch die Bibel. Ich denke, dass es sich vielleicht irgendwann einmal ändern wird. Oder auch nicht. In meinem Leben ist das ein Fragezeichen. Rot und unangenehm.“

⁴⁶ „Religion war bei uns schon immer. Wir sind in die Moschee gegangen, ich hatte Koranunterricht. Sie haben sich bemüht, sie haben mich dahingehend geleitet. Sie haben mich so erzogen. Vor allem Mama hat sich dahingehend engagiert. Damit wir beten und nicht den Bezug dazu verlieren.“

I narátorka T uvádí, že více věřící z jejich rodičů, byla její matka.

„Moje máma je přísně věřící, víc než otec a já to mám po ní. Ale držím se pravidel, postím se, nikdo mě nehlídá. Nekontruluje. To dělám, protože chci. Je to pro mě důkaz víry a těším se za něj. Ale měla jsem s tím dlouhý boj, než jsem se s vírou identifikovala.“⁴⁷

Snaha nalézt své náboženství je u narátorů spojena i s nalezením sama sebe, své osobní identity.

Jako u narátorky H:

„Kdysi jsem hodně o náboženství přemýšlela. Já jsem četla Bibli a byla i na hodinách křesťanského náboženství. Bylo to zajímavé. V Německu je hodně křesťanských sekt a jsou to moc milý lidi ale strašně fanaticí. V pubertě jsem měla dost problémy sama se sebou a záviděla jsem těmhle lidem jejich radost ze života. Chtěla jsem být jako oni, tak jsem šla na pár jejich setkání. Ale nechytlo mě to. V duchu jsem se omlouvala Alláhovi, že tu jsem. A pak doma brečela. Nedokázala jsem být tak šťastná jako oni a tvrdit že Bůh za mě vyřeší mé starosti. Nechácala jsem jejich víru.“⁴⁸

Prostřednictvím své víry se narátoři identifikují. I přes snahu rodičů, se k tomu každý z narátorů staví individuálně a kriticky. Je tu tedy už výše zmiňovaná svoboda výběru a volby. Víra je jim představena a oni sami se mohou rozhodnout, zda v ní budou pokračovat či nikoliv. Stejně jako rodiče předávali islám jim, chce i třetí generace předat tuto víru svým dětem. Samozřejmě s možností vlastního rozhodnutí.

Výpověď informátorky O:

„Určitě. V každém případě je budu učit. Ale co v konečném důsledku z toho udělají, až budou dospělí, to už je jejich věc. Já svůj úkol splním tím, že svým dětem dám základní

---

⁴⁷ „Meine Mama ist streng gläubig, mehr als mein Vater und ich bin genauso. Aber ich halte mich an die Regeln, ich faste und niemand passt auf. Keiner kontrolliert mich. Ich mache es, weil ich einfach will. Für mich ist das ein Glaubensbeweis und ich bin stolz darauf. Aber ich hatte einen langen Kampf damit, bis ich mich mit dem Glauben identifizieren konnte.“

⁴⁸ „Ich habe die Bibel gelesen und war auch im Gottesdienst. Es war interessant. In Deutschland gibt es so viele christliche Sekten und das sind echt sehr nette Leute, aber auch furchtbar fanatic. In der Pubertät habe ich ziemlich viele Probleme mit mir selbst gehabt und ich habe diesen Leuten ihre Lebensfreude beneidet. Ich wollte so sein wie sie, also habe ich an einigen ihrer Treffen teilgenommen, aber es hat mich nicht angesprochen. Im Geiste habe ich mich Allah entschuldigt, dass ich da bin. Und zu hause habe ich dann geweint. Ich konnte einfach nicht so glücklich sein wie sie und einfach so behaupten, dass Gott alles für mich regelt und meine Sorgen löst. Ich habe ihren Glauben nicht verstanden.“

výuku a řeknu jim, tohle a tohle jste vy, ale nikdy je nebudu kontrolovat. Protože já před bohem můžu svůj úkol předložit. Já sem své děti vychovávala tak a tak ale oni to nechtěli. Jednou budou stejně dospělí a budou si dělat, co chtějí a nebudu to moct změnit. Ale základní výuku jim dám. A budu je tak i vychovávat.“⁴⁹

Všichni informátoři se shodují, že předávání náboženství je jejich povinností, ale záleží na dětech, jak se rozhodnou.

Narátoři vedoucí islámský život popisují i problémy, které jim náboženství přináší. Uvědomují si, co nemohou, ale okamžitě se to snaží ospravedlnovat a hledat na tom něco pozitivního.

Informátorka H vypověděla:

„Například co se týká pití vína. I když já někdy... já si taky užívám. Někdy ráda kouřím. Někdy si i říkám, že musí být hezké si večer společně dát vínko. A pak si říkám, hm, ten islám mě od toho odrazuje, abych nepila. Miluju módu. Ale jsou záležitosti, kdy si říkám, můžu si toto obléknout jako muslimka? Nemůžu. Je to sice velmi sexy, ale to si nemůžu dovolit. Můj bože, islám mi to zakazuje, tak se toho musím držet. To jsou body, kdy hraje islám velkou roli. Ale vidím na tom vždy to pozitivní a tak to je vždycky. (...) V podstatě je za tím vždy něco pozitivního. Za odříkáním.“⁵⁰

4.5. Tradice a historické povědomí

Kultura, tradice a povědomí o původu a historii svého etnika – historická paměť – jsou důležitými faktory, které utvářejí etnickou identitu. V minoritních společnostech se

---

⁴⁹ „Sicher. Auf jeden Fall werde ich sie dazu führen. Aber was sie im Endeffekt tun, wenn sie erwachsen sind, das liegt schon ihnen überlassen. Ich werde dann meinen Teil schon erfüllt haben, weil ich meinen Kindern die Grunderziehung gegeben habe und ich werde ihnen sagen, das und das bist du, aber ich werde sie nie kontrollieren. Ich habe meine Kinder richtig erzogen, aber sie wollten es nicht. Irgendwann einmal werden sie sowieso erwachsen und werden tun und lassen, was sie wollen und ich werde es nicht ändern können. Aber die Grunderziehung gebe ich ihnen schon. Ich werde sie so auch erziehen.“

⁵⁰ „Zum Beispiel was das Trinken von Wein betrifft. Auch wenn ich manchmal... also ich hab auch meinen Spaß. Manchmal rauche ich auch gerne. Manchmal denke ich mir so, wie schön es sein muss, zusammen abends zu sitzen und Wein zu trinken. Und dann denke ich mir, hmm, der Islam hält mich davon ab, dass ich nicht trinke. Ich liebe die Mode. Aber es gibt Sachen, wo ich mich frage, kann ich das als Muslimin anziehen? Nein, das kann ich nicht. Es ist zwar sehr heiß, aber ich kann mir das einfach nicht erlauben. Mein Gott, der Islam verbietet es mir, also muss ich mich auch daran halten. Das sind so Punkte, wo der Islam schon eine große Rolle spielt. Aber ich seh immer etwas Positives darin. (...) Im Grunde genommen ist immer etwas Positives dahinter. Hinter Entbehrung.“

toto vědění předává generačně, avšak může docházet k modifikacím vlivem majoritní společnosti. Od některých tradic se upouští a úplně vymizí. Naopak se přebírají zvyky majoritní společnosti.

Narátorka H se rozmluvila o tradicích:

„Turecké tradice – jaké znám? Že člověk musí mít vždy otevřené dveře pro návštěvy, musí být vždy uklizeno, aby mohla kdykoliv přijít návštěva, vždy jim člověk musí něco nabídnout. Například ženy. Žádost o ruku ženy. Nebo jak se provádějí svatby, tam hrajou tradice velkou roli. Například v obýváku, když se dívám na televizi a ležím na gauči a vstoupí do místnosti můj otec. To sem musím zvednout a normálně si sednout s nohama dole. Když přijde návštěva, tak je nesmím ignorovat. Musíš je okamžitě pozdravit, políbit ruku a zeptat se, jak se jim daří. Doprovodit návštěvu ke dveřím, čekat až odejdou a až teprve pak zavřít dveře. Tradiční ceremonie to netuším. Oslava obřízky, potom když se narodí dítě, po čtyřicátém dni, pozvat všechny ženy, vařit jídlo číst Korán. To mě tak nějak napadá. Ty jsou typické. Jo a nabízet čaj, žena vždycky přinese čaj a servíruje ho.“⁵¹

Narátoři jmenovali obdobné zvyky, ale ne příliš konkrétní. Spíše se zaměřovali na tradiční chování starších členů rodiny, které viděli u své rodiny v Turecku. Ve svých vztazích už takové chování neaplikují a ani ho příliš nevidají u svých rodičů v Německu.

Informátor E se přiznal:

„Slavím německé Vánoce a Valentýn.“⁵²

Narátorka H slaví svátek cukru po ramadanu.

---

⁵¹ „Türkische Traditionen – welche kenne ich? Dass man seine Türen immer für Besuch offen haben muss, es muss immer aufgeräumt sein, jederzeit muss etwas anzubieten sein, wenn Besuch kommen würde. Zum Beispiel Frauen. Um die Hand einer Frau zu bitten. Oder überhaupt wie Hochzeiten durchgeführt werden, da spielen Traditionen eine große Rolle. Zum Beispiel im Wohnzimmer, wenn ich fernsehe und auf dem Sofa liege und mein Vater kommt rein. Dann muss ich sofort aufstehen, die Füße auf den Boden. Wenn Besuch kommt darf man ihn nicht ignorieren. Du musst sie sofort begrüßen, die Hand küssen und fragen, wie es ihnen geht. Den Besuch zu Tür herausbringen und erst warten, wenn sie weggegangen sind und erst dann die Tür zu schließen. Traditionelle Punkte: Zeremonien, keine Ahnung. Die Beschneidungsfeier, dann wenn ein Kind geboren wird, nach dem 40. Tag, alle Frauen einladen, Essen kochen, den Koran lesen. Das fällt mir so ein. Das sind so die typischen. Achso und Tee anbieten, die Frau bringt und serviert immer den Tee.“

⁵² „Ich feiere deutsche Feiertage und Valentinstag.“

„Dodržuji islámské svátky, jako svátek cukru a svátek obětí. Svátek kdy Abrahám obětoval beránka. Přesně tyto svátky dodržuju. To jsou ty nejdůležitější. Zbytek člověk dělá spíše ze soukromých důvodů, například narozeniny Proroka. A potom islámský Nový rok. To se dá ještě slavit. Pak ještě Ašúrá, to potom všechny ženy vaří.“⁵³

Většinou ti, kteří vedou islámský život, slaví islámské svátky. Ostatní se přiklání k německým Vánocům.

Historii „gastarbeiterů“ znají nárátoři velmi dobře. A to jak z povídání svých prarodičů, tak i z odborných knih či speciálních přednášek.

Informátor A odpověděl:

„Na škole jsem byl na dvou speciálních přednáškách. Bylo to velmi zajímavé. Ale spíše mě chytá za srdce, když o tom mluví děda. Je to takové... více emotivní. Víc reálné.“⁵⁴

Narátorka K se rozčílila:

„Samozřejmě, že znám! Vždyť bych si nemohla vážit sama sebe, kdybych to nevěděla, či mě to nezajímalo. A budu to vyprávět i svým dětem, aby věděli, co jsou zač. Odkud je jejich rodina a proč tu jsou, proč nežijí v Turecku.“⁵⁵

Informátoři se shodují, že znalost historie dané skupiny je velmi důležitá a jsou rozhodnutí ji předávat dál.

To potvrzuje výpověď narátorky T.

„Měla jsem o tom hodně i ve škole a i pár speciálních semiářů. Také vím hodně od rodičů a prarodičů. Ale samozřejmě jsem nikdy nechodila do turecké školy. Tam je turecká historie mnohem drsnější. Detailnější. Já mám představu, jak to bylo, ale v Turecku by se

---

⁵³ „Ich halte die islamischen Feiertage ein, zum Beispiel das Zuckerfest oder das Opferfest. Das ist als Abraham das Lamm opferte. Also diese Feiertage halte ich genau ein. Das sind die Wichtigsten. Den Rest macht man eher aus privaten Gründen, zum Beispiel der Geburtstag des Propheten. Ach und dann Islamic New Year. Das kann man auch noch feiern. Und dann gibt es noch Aschura, da kochen alle Frauen.“

⁵⁴ „Auf der Uni war ich auf zwei speziellen Vorlesungen. Das war sehr interessant. Aber mich spricht es eher an, wenn mein Opa darüber spricht. Es ist so... mehr emotionell. Realer.“

⁵⁵ „Natürlich kenn ich sie! Ich könnte mich doch sonst nicht einmal selbst schätzen, wenn ich mich dahingehend nicht auskennen würde, oder wenn es mich nicht interessieren würde. Und ich werde darüber meinem Kindern erzählen, damit sie wissen, wer sie sind. Woher ihre Familie kommt und warum sie hier sind und warum sie nicht in der Türkei leben.“

mi vysokoškoláci asi vysmáli. Zato o Druhé světové válce vím víc než dost. Ta je na německých školách opravdu pořád a pořád dokola. ⁵⁶

Při volbě mezi německou a tureckou kuchyní, volí všichni informátoři kuchyň tureckou. Uvádějí, že i jejich němečtí partneři mají tureckou kuchyni raději.

Informátorka M vypověděla:

„Tureckou! Německá kuchyně je hodně zvláštní. Ať jsem byla kdekoliv po světě neměla sem s jídlem cizí země větší problémy. Ale například řízek s omáčkou jsem ještě dodnes nezvládla. A knedlíky taky ne. Pivo také ne... a jak jsem řekla, maso nemusím. Mám ráda italskou kuchyni, je lehká a vlastně jakoukoliv středomořskou a orientální také. ⁵⁷

Informátoři shodně odpovídají, že turecká nejen jídla rádi jedí, ale také vaří.

Vaří je i informátorka O:

„Ano. Velmi ráda vařím s mámou turecká jídla. Tak se přeci nemůžu vyloučit a chci být u toho, když se vaří. Já totiž ráda vařím a pro Turky, je to důležité. ⁵⁸

Narátorka H uvádí, že jídlo a vaření je pro Turky velmi důležité.

„Turci dokáží jíst několik hodin u jednoho stolu. To se sejde rodina a jíme a diskutujeme. Můj německý muž to miluje a miluje tureckou kuchyni. Když mají Turci hodně jídla a celou rodinu kolem sebe, tak jsou prostě šťastní. ⁵⁹

---

⁵⁶ „Ich hatte das viel in der Schule und auch einige Zusatzseminare. Ich weiß auch viel von meinen Eltern und Ureltern. Aber ich bin natürlich nie in eine türkische Schule gegangen, da ist türkische Geschichte sehr viel brutaler. Detaillierter. Ich habe eine Vorstellung davon, wie es war, aber in der Türkei würden mich die Uni-Studenten höchstwahrscheinlich auslachen. Dafür weiß ich mehr als genug über den Zweiten Weltkrieg bescheid. Das läuft auf deutschen Schulen andauernd.“

⁵⁷ „Das Türkische! Die deutsche Küche ist komisch. Egal wo auf der Welt ich gewesen bin, ich hatte mit dem Essen echt keine größeren Probleme. Aber Schnitzel mit Soße, das habe ich bis heute noch nicht verkraftet. Und Knödel auch nicht. Bier auch nicht... und wie ich schon sagte, Fleisch mag ich nicht so. Ich liebe italienische Küche, sie ist leicht und eigentlich mag ich im Allgemeinen mediterrane und orientalische Küche auch.“

⁵⁸ „Ja. Ich koche sehr gerne mit meiner Mama türkische Speisen. Ich will mich auch nicht ausschließen und will dabei sein, wenn gekocht wird. Ich koche nämlich sehr gerne und für Türken ist das sehr wichtig.“

⁵⁹ „Türken können stundenlang an einem Tisch sitzen und essen. Da kommt die ganze Familie zusammen und es wird diskutiert. Mein deutscher Mann liebt das und er liebt die türkische Küche. Wenn Türken.

5. Zhodnocení výsledků

Výzkum provedený v rámci bakalářské práce objasnil, že třetí generace Turků žijící v německém prostředí se identifikuje především s „turectvím“ – jasně se definují jako Turci – ovšem s přiznaným německým vlivem. Ten vnímají hlavně ve způsobu myšlení, které je ovlivněno německým jazykem a společností, která má jiný charakter, než společnost v Turecku.

Všichni oslovení narátoři jsou bilingvní a mají problém s volbou mateřského jazyka. Dávají najevo, že cítí jistou povinnost, nejen vůči svému původu (kořenům), ale i vůči sobě, označit jako svou mateřštinu turečtinu. Na druhou stranu mnohem lépe hovoří německy. V odpovědích se objevuje snaha označovat jako mateřský jazyk ten, který je učila jejich matka, což je ve všech případech turečtina. Špatná či nedostatečná znalost turečtiny je vnímána jako stigma. Informátoři se stydí, snaží se obhajovat a slibují do budoucna zlepšení. Za důležité považují také to, že sny se odehrávají především v němčině. Tento fakt prisuzují zejména lepší znalosti německého jazyka. Cítí se být přitahováni k turecké identitě a turečtině, ale zároveň umí lépe německy. Výše znalosti jazyka tak neznamená, že informátor dle tohoto faktu volí mateřský jazyk, důležitou roli zde hraje emoční vztah k danému jazyku.

Někteří informátoři se dokonce cítí být se svou identitou napomezí. Přímo vymezují Turky v Německu oproti Turkům v Turecku. V této otázce se cítí být blíže k Turkům v Německu. Objasňují to tím, že mají podobné zkušenosti a vnímání. Podle jejich slov existuje i speciální jazyk Turků v Německu, se kterým se identifikují lépe než s turečtinou jako takovou. Nazývají ho německo-turecký mix. Německo a němčinu vnímají méně emotivně a představuje pro ně symbol jistoty a zázemí. I přes lepší znalost němčiny mají touhu používat turečtinu a jsou rozhodnutí ji předávat dál. Stejnou touhu jako cítí při volbě turecké identity, cítí i při snaze volit turečtinu jako svou mateřštinu.

Na druhou stranu vnímají velmi pozitivně možnosti a způsob života, který mají v Německu. Mají obavy z toho, že v Turecku by museli razantně měnit životní styl či pociťovali větší tlak tamní společnosti. Nebrání se ani volbě německých partnerů. Co se týče náboženství, buď jsou věřící a vedou islámský život nebo jsou stále rozpačití. Buď jsou v procesu hledání náboženské identity, nebo mají problémy islám akceptovat se vším všudy. Znají historii svých předků, tradice i svátky, ale málo se k nim vracejí. Spíše přebírají ty německé. Pokud jsou ovšem věřící, islámské svátky dodržují.

Jazyk, vztahy s okolím i hostitelskou zemí a náboženství je velmi ovlivňují při volbě jejich identity. Odpovídají rozvážně, jsou přitahováni k „turectví“ a striktně se vymezují vůči čistě německé identitě. Vnímají i společnost, která jim přisuzuje tureckou identitu zvenčí jako významný faktor. Naopak v Turecku se s tureckou identitou necítí akceptováni. Tento rozkol způsobuje snahu najít se někde jinde, mezi německou a tureckou identitou. Pokud ovšem musí volit, cítí se být spíše Turky. Na závěr lze tedy konstatovat, že se jedná o ambivalentní vztah jak „turectví“, tak k „němectví“ a lze hovořit o identitě na pomezí.

6. Závěr

Tato bakalářská práce ukázala, zda se aktéři turecké minority v Německu ztotožňují více s tureckou či německou identitou. Dále pak poukázala na to, jak se v majoritním prostředí cítí, jak vnímají svou kulturu, původ a sami sebe.

Současně bylo ozřejmeno, jaké faktory informátory ve výběru identity nejvíce ovlivňují. Při identifikaci s „turectvím“ se jednalo především o emoční vztah, kdy oslovení informátoři odkazovali především na svůj původ a kořeny a také na silnou vazbu k turečtině. Informátoři se neztotožňují s německými vlastnostmi ani stylem života. Necítí se ve společnosti Němců přirozeně a vyhledávají buď pouze turecké přátele, nebo skupiny smíšené. V procesu identifikace vnímají jako rozhodující i přístup své rodiny. Mají v sobě zakořeněnou hrdost na svůj turecký původ a zajímají se o turecké tradice, náboženství a historii.

Při identifikaci s „němečtívím“ sehrávala důležitou roli především pragmatičnost a nutnost přizpůsobit se jinoentickému prostředí. Narátoři umí lépe německý jazyk, protože ho užívají v každodenním životě. Začínají mít problém s turečtinou, neumí turecky číst nebo jim chybí slovní zásoba. Někteří musí překonávat překážky při prosazování svého náboženství, protože v německé společnosti se obtížně dodržují islámská náboženská pravidla. Pokud si se svou vírou nejsou úplně jisti, je to pro ně další důvod, proč se svého náboženství vzdát. Důležitým faktorem bylo německé prostředí a život, kvůli kterému se narátoři přikláněli k „němečtívím“. Rozhodně pro ně Německo není emoční záležitostí, ale symbolem jistoty, bezpečí a lepšího životního standardu.

7. Seznam použitých zdrojů

7.1. Literatura

ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. vyd.1. Praha: PROSTOR, 2001. 317 s. ISBN 80-7260-051-6.

BAČOVÁ, Viera. *Primordiální versus inštrumentální základ etnickej a národnej identity*. Československá psychológia.1997. 313 s. ISSN 0009-062X.

BERGER, Peter, LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 214 s. ISBN 80-85959-46-1.

ČANĚK, David. *Národ, národnost, menšiny a rasismus*. Praha: pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. 96 s. ISBN 80-85241-94-3.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 1993. 374 s. ISBN 80-7066-822-9.

ERIKSEN, Thomas. *Antropologie multikulturních společností*. Praha: Tritlon, 2007. 268 s. ISBN 978-80-7254-925-2.

FALTÝN, Jan. *Multikulturní andragogika*, Praha: Karolinum, 2005. 128. s.

GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. Praha: G plus G, 1990. 341 s. ISBN ISBN 80-86103-23-4.

HENDL, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1997. 243 s. ISBN 80-7184-549-3.

IZEDBEGOVIĆ, Alija A. *Islám mezi Východem a Západem*. Praha: TWRA, 1997. 341 s. ISBN 80-902419-0-5.

KING, Russel. *Atlas lidské migrace*. 1.vyd. Praha: Mladá fronta, 2008. 192 s. ISBN 978-80-204-1706-0.

MÖLLER, Jan. *Türken in Deutschland - Eine Parallelgesellschaft?* München: Verlag Grin, 2009, 60 s. ISBN-10: 36-4036-683-2

OSWALD, Ingrid. *Migrationssoziologie*. UVK: Constance, 2007. 224 s. ISBN 978-3-8252-2901-6.

PETRUCIJOVÁ, Jelena. *Multikulturalismus, Kultura, Identita*. první. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2005. 66 s. ISBN 80-7368-083-1

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2010. 224 s. ISBN 978-80-7367-709-1.

SCHIFFAUER, Werner. *Die Gottesmänner. Türkische Islamisten in Deutschland. Eine Studie zur Herstellung religiöser Evidenz*. 2002. 352 s. ISBN 978-3-518-39577-6

ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Vyd. 2., Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. 215 s. ISBN 978-80-86429-83-0.

ŠATAVA, Leoš. *Národ, národnost, menšiny a rasismus*. 1.vyd. Praha:Zelezky, 1994. 385 s. ISBN 80-7116-375-9.

TAJFEL, Henri. *Social identity and intergroup relations*. Cambridge: Cambridge University press, 1982, 528 s. ISBN 0521246164.

TAYLOR, Charles. *Multikulturalismus: zkoumání politiky uznání*. Vyd.1. Praha: Filosofia, 2001. 183 s. ISBN 80-7007-161-3.

7.2. Internetové zdroje

Bundeszentrale für politische Bildung [online]. Türkische Minderheit in Deutschland [cit. 2012-20-04]. Dostupný z WWW: [http://www.bpb.de/publikationen/7LG87X,4,0,T%FCrkische Minderheit in Deutschland.html#art4](http://www.bpb.de/publikationen/7LG87X,4,0,T%FCrkische+Minderheit+in+Deutschland.html#art4)

Amazon: německé knihy [online]. Die Türkei, [cit. 2012-20-04]. Dostupný z WWW: http://www.amazon.de/Currywurst-D%C3%B6ner-Integration-Deutschland-%C3%96zdemir/dp/3785709463/ref=sr_1_1?ie=UTF8&s=books&qid=1241881286&sr=1-1

HESOVÁ, Zora. *Gastarbeitři, přistěhovalci, muslimové* [online]. Revue Politika 4/2005 /, c2005 [cit. 2012-16-2] Dostupný z WWW: <<http://www.cdk.cz/rp/clanky/255/gastarbeitri-pristehovalci-muslimove/>